

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1881—1882.

*Vergadering van Woensdag, 22 Maart 1882,
des avonds ten half acht ure.*

Aan de orde is:

1°. Ballotage van nieuwe kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt den heeren Stollé en Hamerster het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen als nieuwe leden worden toegelaten de heeren: J. W. A. F. van Maren van den Berg, Luitenant ter Zee 2e klasse; W. A. Mouton, Luitenant ter Zee 2e klasse; L. C. Piekkaart, Kapitein der Infanterie, O. I. leger, allen te 's Gravenhage; J. C. Alberti, 1e Luitenant der Infanterie; Jhr. J. T. van Spengler, 2e Luitenant der Infanterie, beiden te Delft; J. H. C. Sluiter, 2e Luitenant der Artillerie, te Gorinchem; A. Harrebomée, Kapitein der Artillerie; J. M. Ripping, 1e Luitenant der Mariniers, beiden te den Helder; N. Bosboom, 1e Luitenant der Artillerie; G. A. Brunings, 2e Luitenant der Artillerie; M. A. Elout, 2e Luitenant der Artillerie; E. B. H. Frackers, Kapitein der Infanterie; Bon. R. A. L. J. Gansneb gen. Tengnagel, 1e Luitenant der Cavalerie; D. Makkink, 2e Luitenant der Infanterie; F. F. R. Graaf du Monceau, 2e Luitenant der Artillerie; C. A. Muller, 2e Luitenant der Infanterie; C. M. B. W. Redemagni,

Kapitein der Artillerie; Jhr. van Rijkevorsel van Kessel, 1e Luitenant der Schutterij; C. J. Sieberg, 2e Luitenant der Artillerie, allen te 's Hertogenbosch; D. J. ten Klooster, 1e Luitenant Kwartiermeester, te Kampen; P. Maas, Kapitein der Schutterij, te Schiedam; Jhr. T. C. Calkoen, Kapitein der Artillerie; L. Bon. van Hogendorp, 1e Luitenant der Artillerie; M. C. van der Hoog, 2e Luitenant der Artillerie; E. A. van Leent, 1e Luitenant der Artillerie; L. Op ten Noort, 1e Luitenant der Artillerie; G. M. J. Turk, 1e Luitenant der Artillerie; J. H. Vrancken, Kapitein der Artillerie, allen te Utrecht en J. J. van Dam, 1e Luitenant der Artillerie, te Zwolle.

De Voorzitter dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is thans de voordracht van den heer J. G. H. VAN DER DUSSEN, omtrent

Het vormen van eene reserve voor het Inlandsche element van het Nederlandsch-Indische leger.

De heer VAN DER DUSSEN:

M. H.! Wanneer ik met bescheiden aandrang uwe aandacht voor het aangekondigde onderwerp inroep, dan put ik de vrijmoedigheid daartoe uit de overtuiging, dat de belangen van het Nederl.-Indische leger u evenzeer ter harte gaan, als die van het Nederlandsche; moge het mij nu slechts gelukken iets bij te dragen tot verhooging dier belangstelling, die niet anders dan vruchtbare baten voor dat leger kan afwerpen!

Het is voorzeker overbodig tegenover U, M. H.! de gebiedende noodzakelijkheid van eene geoefende reserve voor een leger aan te toonen. Een leger toch, dat geene aanvullingstroepen bezit, het moge een eersten schok met eere doorstaan, mist op den duur levenskracht en de grootste krachtsinspanning tijdens den oorlog, om het verzuim van voorbereiding in vreedstijd in te halen, kan hoogstens strekken, zooals de geschiedenis leert, het einde van den oorlog te verschuiven. Wij behoeven onze

blikken niet naar den vreemde te wenden, om het bewijs dier stelling te vinden; de oorlog door ons in de jongstverloopen jaren op Sumatra gevoerd, heeft voldoende aangetoond hoe de waarde van het leger achteruitging, door gebrek aan eene geoefende reserve, om de geleden verliezen aan te vullen.

Het kon niet missen of de gebrekkige aanvulling van het leger trok al spoedig de aandacht; dit vraagstuk werd in behandeling genomen, maar wacht nog steeds op oplossing en naarmate de toestand in Atjeh meer bevredigend wordt, wordt de oplossing dier quaestie, in de jaren van spanning de aandacht onzer landsvaderen boeiende, meer en meer problematisch. Vele stemmen, ook in deze vergadering, hebben zich doen hooren en vele pen-
nen zijn in beweging gebracht over de vorming eener reserve voor het *Europeesche* gedeelte van het Indische leger; weinig is er echter over de aanvulling van het *Inlandsche* element voor de publieke rechtbank gebracht. De oorzaak hiervan ligt voor de hand; tot nog toe leverde de werving in Indië tot versterking van het Inlandsche element bevredigende resultaten op, n.l. in dien zin, dat het benoodigde getal manschappen gevonden werd. Maar dit stelsel om door werving, naar gelang der geleden verliezen het leger aan te vullen, moge nog voldoende zijn tegenover een ongeoeffenden Inlandschen vijand, tegenover een geoeffenden vijand zoude het eenvoudig eene kostbare verspilling van menschenlevens zijn en wie zal bij gissing bepalen, hoeveel verliezen ook in den Atjeh-oorlog gesteld moeten worden op rekening van de onvoldoende geoefendheid onzer manschappen!

De eenige reserve welke het Indische leger thans bezit, zijn vier; depot-bataljons, in 1877 opgericht; zij zijn tot stand gekomen door vermindering van de sterkte der veld-bataljons en der garnizoens-infanterie. Volgens de instructie is hunne bestemming: de bevordering in het algemeen van de slagvaardigheid der infanterie, in het bijzonder van de veld-bataljons, die ten allen tijde zooveel mogelijk volgens de organieke sterkte moeten kunnen uitrukken, tot bruikbaarmaking van nieuwe elementen voor de infanterie van het leger en het aanvullen van verliezen van de veld-bataljons met manschappen voor den velddienst geschikt. Voorzeker geene geringe taak, maar wanneer

men bedenkt, dat volgens de jongste formatie de sterkte dier depot-bataljons aan Inlandsche troepen bedraagt 200 Amboineezen en 876 Inlanders, die der veld-bataljons 768 Amboineezen en 4598 Inlanders, dan komt men tot eene reserve voor het *veld-leger* van 26% Amboineezen en 19% Inlanders, juist voldoende voor eerste aanvulling, daar de uitrukkende sterkte der Amboineezen bij mobilisatie op 75%, die der Inlanders op 85% geraamd wordt. Het is dus duidelijk, dat die depot-bataljons alleen goede diensten kunnen bewijzen bij eene gedeeltelijke mobilisatie van het leger.

Wanneer ik de schutterijen of de gewapende korpsen welke niet tot het leger behooren, stilzwijgend voorbij ga, dan is dit, omdat die korpsen geringe militaire waarde bezitten; zij kunnen door hunne gebrekkige organisatie en oefening noch dienen tot aflossing, noch tot aanvulling van de *strijdbare* onderdeelen van het leger.

Eene geoefende reserve, hetzij tot tijdelijke uitbreiding, hetzij tot aanvulling, mist het Indische leger en zeker zal zij tot de vrome wenschen blijven behooren, zolang dat leger op de wijze als thans geschiedt, nitsluitend door werving wordt samengesteld, met het oog op de kosten aan die werving en aan het onderhouden van eene staande krijgsmacht verbonden. Wel mag het verwondering baren dat, terwijl de Nederlandsche wetgever niet schroomde, ook de Inlandsche bevolking haar aandeel te doen dragen in de lasten van het bestuur, in den vorm van belastingen in geld, natura of arbeid, terwijl art. 113 van het Regeerings-reglement voorschrijft, dat de ingezetenen, dus ook de Inlanders, verplicht zijn om deel te nemen aan schutterijen of andere gewapende vereenigingen, welke door den Gouverneur-Generaal noodig geoordeeld worden tot bewaring van rust en orde, diezelfde wetgever den Inlander niet tot den krijgsdienst verplichtte, om in tijd van nood, het gezag, waaronder hij leeft, te helpen schragen. Edelmoedig voorzeker mag het genoemd worden, dat het in militairen dienst treden voor den Inlander geheel vrijwillig is, maar behalve dat daardoor tonnen gouds te loor gaan, is een natuurlijk gevolg van dat stelsel, dat bezuiniging door inkrimping van het leger het wachtwoord

is. Ook is het werf-systeem niet dienstig voor het gehalte, zoowel moreel als fysiek, van het leger. Men kan toch veilig aannemen dat geen liefde voor den krijgsmansstand, maar minder edele drijfveren, als luiheid, zoo niet erger, den Inlander nopen in dienst der „Compagnie” te treden. En verbetering van het moreele gehalte, al is zij nog zoo gering, strekt tot vergoeding voor het gemis van die moreele factoren, welke het eigendom zijn van nationale legers. Wat het fysieke gehalte betreft, de ondervinding heeft geleerd, dat naar gelang de behoefte aan vrijwilligers grooter werd, de eischen, b. v. wat lichaamslengte betreft, verminderd werden. Eindelijk en niet het minst blijft de werving steeds een onzekere bron van aanvulling; al waren de resultaten tot nu toe bevredigend, welke waarborgen bieden zij ons dat ons niet eenmaal te wachten staat, wat Engeland in 1879 moest ondervinden, toen het tijdens den oorlog met Afghanistan, gebrek aan Inlandsche vrijwilligers kreeg. En wanneer de Regeering genoodzaakt werd, tot gedwongen lichtingen over te gaan, op het oogenblik dat het gevaar dreigde, dan zou het tijdstip voor zulk een maatregel al zeer ongunstig gekozen zijn. Die moeilijkheid zou voorkomen kunnen worden, indien de beveiliging van de koloniën, ook den Inlander als plicht werd voorgeschreven.

Het recht van den Rijkswetgever tot het decreteeren van zulk eene bepaling, schijnt mij onbetwistbaar toe. Volgens de landsgebruiken toch moet de Javaan zijn Souverein bijstaan in den oorlog; waar dus het Nederlandsche gouvernement in de plaats der Javaansche vorsten getreden is, heeft het ook het recht dien bijstand te vorderen. Dit recht is in het Regeerings-reglement trouwens reeds erkend; de slot-alinea van art. 113 toch luidt: algemeene verordeningen bepalen, welke ingezetenen, bij de schutterijen ingelijfd, kunnen geroepen worden om mede te werken tot de handhaving van het Nederlandsch gezag in Indië. Er moeten dus wel overwegende bezwaren bestaan hebben, die den wetgever weerhielden, het beginsel van verplichten dienst voor de Inlanders in te voeren. Die bezwaren komen van zelve ter sprake, wanneer ik in eene korte historische schets u de bewijzen lever, dat deze quaestie reeds hare geschiedenis heeft.

Het is u denkelijk bekend, M. H.! dat in het jaar 1802 door den Raad der Aziatische bezittingen eene commissie benoemd werd om een charter samen te stellen voor het bestuur der koloniën, welke aan den Staat waren overgegaan. De militaire leden dier commissie, Verhuell en Ponthoi, brachten in hunne rapporten, hun oordeel uit over de wijze, waarop naar hunne inzichten, het leger en de zeemacht in Indië geformeerd zouden moeten worden, een oordeel gegrond op het onderzoek van eene commissie, die in Indië tot dat doel werkzaam was geweest. Vooral de memorie van het lid Ponthoi is in meer dan één opzicht merkwaardig; vergun mij u enkele passages daaruit aan te halen. Na gewezen te hebben op de natuurlijke verdedigingskracht van het eiland Java en de geschiktheid der Javanen voor den krijgsdienst, gaat hij aldus voort: „Mijn plan van defensie voor Java is berekend op 20,000 man, n.l. 8000 Europeanen en 12000 Javanen. Ik acht 500 á 600 Europeesche artilleristen noodig om Javaansche sujetten af te richten en te commandeeren; het getal Javaansche artilleristen zal geheel afhangen van het aantal vuurmonden. Eveneens 200 Europeesche ruiters met officieren, voldoende voor een korps van 1200 cavaleristen en de noodige pikeurs. De Europeesche cavaleristen kunnen als officieren en onderofficieren in de Javaansche regimenten dienen tot tijd en wijle deze genoeg geoefend en onderwezen zijn, om al de subalterne rangen te vervullen, tot die van kapitein inclus. Misschien zou het wenschelijk zijn het *grootste gedeelte* der Javanen aan hunne gewone bezigheden te laten zonder soldij, welke alleen in tijd van oorlog zou uitbetaald worden, maar onder de onvermijdelijke verplichting zich tweemaal 's maands te vereenigen, om zich te oefenen. Wanneer de Javanen behoorlijk geoefend zijn, dan zal het aan te bevelen zijn om de 2 jaren het leger in den drogen mousson, 15 á 20 dagen te laten kampeeren. Onafhankelijk van de linietroepen zou men Javaansche partijgangers-korpsen kunnen wapenen, met geene andere organisatie, dan in compagniën en bataljons verdeeld. Die lichte troepen zouden dienen om den vijand dag en nacht te vermoeien en te harasseeren, voor overmacht te wijken om op een ander punt weder te beginnen. Een vijandelijk leger,

*Geschiedkundig
overzicht*

dat zoo aangevallen wordt, moet ondergaan en ik durf beweren, dat 25,000 Engelschen er hun graf zouden vinden."

Tot zoover de steller der memorie. Er blijkt ten duidelijkste uit, dat toenmaals reeds over verplichte oefening der Javanen gedacht werd. Het is daarom ook alleen dat ik uwe aandacht voor een oogenblik op dit rapport vestigde, want zooals u bekend is, door den loop der gebeurtenissen, bleef het geheele charter slechts een ontwerp.

In 1808 trad Daendels als Gouverneur-Generaal op in een tijdperk, dat zeker zeer hachelijk was voor de bezittingen van het Koninkrijk Holland. Indië moest toen op eigen wieken drijven en Daendels toonde gedurende zijn bestuur, dat Indië in de behoeften van het leger grootendeels zelve kon voorzien. Hij vond bij zijne komst een leger van 7000 man, uit de meest heterogene bestanddeelen samengesteld. De Europeanen waren een samenraapsel van de overblijfselen van het Wurtembergsche regiment, dat uit de Kaap de Goede Hoop naar Java verplaatst was geworden en reeds 20 jaren in de koloniën vertoefde, matrozen van de door de Engelschen vernielde vloot en huurlingen uit den Compagnie's tijd. In het geheel vond hij slechts 2400 Europeanen, waarvan nog een derde uit invaliden bestond. Wat de inlandsche troepen betreft, daaronder waren onbezoldigde korpsen, waarschijnlijk de pradjoerit's door Van Overstraten in het Gouvernement van Java opgericht, Mooren en Chineezen. In het geheel kon hij slechts rekenen op eene troepenmacht van 3600 man, waarvan ruim 2000 man te Batavia georganiseerd en in een redelijk goeden staat waren. Het is dus te begrijpen dat de Maarschalk verklaarde: „de militaire stand was in geen aanzien op Java en de tractementen bij uitstek laag, hetwelk niet nagelaten had den militairen geest uit te blusschen." Maar Daendels wist het vuur weder aan te wakkeren. Hij stelde de legersterkte vast op ruim 19,000 man, waaronder 4000 Europeanen zouden zijn; de ontbrekende Europeanen werden vervangen door Christen-Inlanders uit Amboina.

Om recruten voor het leger te bekomen, paste hij de volgende middelen toe: het lichten van Javanen en Madoereezen, het koopen van Balineesche slaven en het werven van Am-

boineesche Christenen, voornamelijk uit Menado en Gorontalo. Ook werd den Regenten het leveren van contingenten opgedragen.

Daendels schroomde dus niet in een tijd dat onze koloniën door de Engelsche Compagnie bedreigd werden, terwijl verraad en afval daar binnen zich deden gelden, de inboorlingen van Java en Madoera tot dienst nemen te verplichten en hij vormde uit die elementen een leger, dat, onder zijne leiding, vermoedelijk beter aan zijne taak zou beantwoord hebben, dan het in 1811, onder andere aanvoering, deed. Maar Daendels wist de juiste snaren te doen trillen, en dus geen dissonanten ten gehoor te brengen. De middelen waardoor het hem gelukte in korten tijd een leger te vormen, waarmede hij een Europeeschen vijand met vertrouwen kon afwachten, waren: strenge krijgstucht, goede bezoldiging en het winnen der Hoofden. Daarom ontmoette zijne willekeur, welke wij o. a. aantreffen in de bepalingen omtrent den dienstdad der troepen, geen tegenstand.

Tot bevordering van rust en veiligheid op Java, gelastte Daendels den Regenten het oprichten en onderhouden van korpsen Djajang-Secar's, te kiezen uit de zonen van de voornaamste Inlanders; zij kregen den rang van Mantri's, terwijl de openvallende plaatsen van Demang's en Mantri's hun bij voorkeur gegeven werden; hunne kleeding en wapening was, met eenig onderscheid, gelijk aan die der cavalerie. Behalve de hun toegestane rijstvelden, ontvingen zij jaarlijks van landwege eene vrije monteering, maar moesten hunne paarden en verder equipement zelven bekostigen. Die kosten zouden bestreden worden uit fondsen, door de Landdrosten te stichten uit de premiën, welke de Djajang-secar's genoten, voor het opvatten van deserteurs, gedroste slaven en boeten. Ofschoon deze korpsen buiten het leger stonden, waren zij toch bestemd, zoo noodig, het leger te versterken en werden daartoe behoorlijk geëncadreerd, geoefend en door Europeesche officieren gecommandeerd. Hunne sterkte werd in 1811 voor geheel Java vastgesteld op 1150 man te paard en 400 man te voet.

Na de teruggave onzer koloniën in 1814 door Engeland, benoemde de Souvereine Vorst eene commissie, om de grond-

regelen vast te stellen voor de organisatie enz. van het koloniale leger. Het is zeer verklaarbaar, dat die commissie, met het oog op de tijdsomstandigheden, huiverig was te veel op het Inlandsche element van het leger te steunen. Zij ging van de overweging uit: „dat de Inlandsche vorsten, welke in de laatste jaren veel van de Europeanen geleden hebben, eene vrij aanzienlijke macht op de been kunnen brengen, waarom het ook vooral noodzakelijk is, deze weerstand te kunnen bieden.” Met het oog op de door haar voorgestelde legersterkte van ruim 10,000 man, welke voor de helft uit Europeanen en voor de helft uit Inlanders zou bestaan, verklaarde zij, het getal Inlanders voorzeker zoo groot niet te zullen stellen, wanneer zij niet overtuigd was van de groote moeilijkheden, aan het organiseeren van de noodige korpsen voor de verschillende koloniën verbonden; echter, laat zij onmiddellijk volgen, moeten wij hier voorloopig aanstippen, dat de Inlanders ook van veel nut kunnen zijn en diensten verrichten, welke den Europeaan moeilijk vallen. Wij lezen verder in het verslag dier commissie: „Inlandsche officieren zijn bij de korpsen niet geprojecteerd, omdat de ondervinding geleerd heeft, dat die veeleer schadelijk dan dienstig zijn. Het kan echter in het vervolg van tijden noodzakelijk worden geoordeeld, eenige Inlanders uit vorstelijke huizen bij de troepen te plaatsen, waarom deswegens alle vrijheid aan het Gouvernement in Indië moet worden gelaten.” Waar er sprake is van het verstrekken van levensmiddelen aan de soldaten, merkt de commissie op, dat dit ook een middel is om de Inlanders te lokken, bij ons dienst te nemen. En over de kleeding handelende zegt zij: „het komt ons ook, onder gunstige welduiding voor, dat het noodzakelijk is, dat in de bepaling der uniform voor de koloniën een weinig worde afgegaan van de thans te recht aangenomene simplicité; wat meer luxe in de monteerling maakt beter indruk op den Inlander, die luxe als het teeken van grootheid en superioriteit aanmerkt.”

Men ziet hieruit dat die commissie een lok-systeem voorstond, maar het zoete gefluit van den vogelaar hielp niet; men moest allerlei „kunstgrepen” te baat nemen om recruten voor het leger

te werven, waardoor de militaire stand in minachting geraakte bij den Inlander. De Gouverneur-Generaal Duymaer van Twist vond het dan ook noodig in 1852 een besluit uit te vaardigen, waarbij bepaald werd, dat geen andere personen tot een engagement zouden worden toegelaten dan vrijwilligen, die wegens goed gedrag bekend stonden en de vereischte lichamelijke eigenschappen bezaten. Zeven jaren later toen er gelijktijdig verscheidene expedities plaats hadden, werden de gewestelijke besturen aangeschreven, aan de woorden: „die wegens goed gedrag bekend staan,” geene te strenge uitlegging te geven. Door verhooging of vermindering van hand- en aanbrenggelden, van premïën bij voortzetting der verbintenis, door het uitloven van premïën aan de Inlandsche hoofden, vermindering van den duur van het engagement en het vermeerderen of verminderen der vereischte lichaamslengte, is de werving voor het leger steeds geregeld geworden. Naar gelang van de behoefte versterkte men het leger; van eene reserve of aanvullingstroepen was geen sprake. Men bleef getrouw aan het beginsel niet meer Inlanders in den wapenhandel te oefenen dan men voor het oogenblik noodig had, maar welke waren de gevolgen? In elken krijg van eenig aanbelang, was men gedwongen door gebrek aan troepen, hulptroepen in dienst te nemen. In den Java-oorlog had men bijv. op eene sterkte der krijgsmacht van 5000 Europeanen en 4000 Inlanders geregelde troepen, 12000 hulptroepen. En nu mogen deze hulptroepen in sommige gevallen belangrijke diensten bewijzen, in den regel is het spreekwoord: „veel geschreeuw en weinig wol” op hen van toepassing. De laatsten bij den aanval, zijn zij de eersten bij de vervolging om te plunderen en te moorden. Bij een strijd tegen een Europeeschen vijand zullen die hulptroepen lastposten wezen voor de geregelde troepen, zonder eene daaraan geëvenredigde ondersteuning op te leveren. Zij zullen goede elementen aan het leger onttrekken voor hunne leiding, terwijl de rol door de meest bevoegde militairen aan hen toegedeeld, zal zijn eene opstelling en ageeren in verband met, maar buiten het leger, uit vrees dat hunne geringe discipline en geoefendheid gevaarlijk voor het leger zouden kunnen worden. De ondervinding,

in 1811 opgedaan, waar de hulptroepen der Javaansche vorsten bij de nadering der Engelschen tot de stelling Djatti-ngaleh onmiddellijk het hazenpad kozen en de geregelde troepen medesleepten, is eene waarschuwing om hen, ten minste tegen een Europeeschen vijand, nimmer meer dan den rol van partijgangers te doen vervullen of wel hulpdiensten te doen verrichten.

Voor het eerst is van eene reserve voor het Inlandsche element in het Ned.-Indische leger sprake, in de organisatie van 1832 door den Commissaris-Generaal Van den Bosch ontworpen. Hij volgde het voorbeeld door Daendels gegeven en richtte in elk regentschap eene politiemacht op, welke, ten minste naar de hedendaagsche beteekenis van het woord, zeer oneigentlijk den naam van *militie* droeg, uit infanterie en cavalerie bestond en met rentvrije sawah's betaald werd. Zij zou in den wapenhandel geoefend worden door instructeurs van het leger, waartoe in elke residentie twee onderofficieren, één van de infanterie en één van de cavalerie gedetacheerd werden. De resident voerde het opperbevel over de gezamentlijke barisan in zijne residentie, waarover hij tweemaal 's jaars eene inspectie behoorde te houden; de regenten, onmiddellijk onder hem, voerden het opperbevel over de troepen in hun regentschap. Het principiëel onderscheid tusschen de vorming dezer militie en der Djajang-Secar's van Daendels bestond hierin, dat Daendels de manschappen *koos*, dus gedwongen dienst invoerde, Van den Bosch daarentegen zijne militie uit *vrijwilligers* liet bestaan; beiden wilden de elementen uit den fatsoenlijken stand der Inlanders, uit de naastbestaanden der regenten of mindere hoofden. „Zij moeten,” zoo luidt de nota van den Gouverneur-Generaal Van den Bosch aan den Raad van Indië, „geëngageerd worden op voorwaarde dat, zoo het gouvernement hunne diensten bij het leger noodig heeft, zij geheel of gedeeltelijk daartoe zullen kunnen worden opgeroepen en bij hetzelfde worden ingelijfd, in welk geval zij de bezoldiging zullen genieten, die aan de manschappen van het leger wordt uitbetaald. In geen geval echter zullen zij buiten het eiland worden gebruikt. Den regenten zal daarbij de *verplichting* behooren te worden opge-

legd, om de manschappen, dus opgeroepen, al dadelijk door anderen te doen vervangen."

Stilzwijgend werd dus aangenomen, dat er zich altijd genoeg vrijwilligers zouden aanbieden om die korpsen te completeeren en dat men er op rekenen mocht tot aanvulling van het leger. De ondervinding leerde echter het tegendeel. In een opstel in het Tijdschrift van N. I. van het jaar 1856, getiteld: „De Inlandsche wapening op Java," lezen wij het volgende: „Toen de oorlog op Sumatra, Java van troepen ontblootte en de gewone rekruteering onvoldoende was, zijn er pogingen gedaan om pradjoeit's, onder genot van handgeld bij het leger te engageeren, met dit treurig gevolg, dat er niet één man is verkregen." Schrijver stelt dientengevolge voor de oprichting van een korps politie-infanterie, behoorende tot het leger, hetwelk over de verschillende residentien verdeeld, ter beschikking van de residenten gesteld, op den voet van Inlandsche soldaten behandeld en voor een gezetten tijd verbonden zou worden; eene verbintenis niet gegrond op vrijwillig engagement, maar op verplichten dienst, te regelen door de wet.

De Gouverneur-Generaal Van den Bosch vleide zich door die instelling eene bruikbare politie en tevens geoeffende aanvullings-troepen voor het leger te verkrijgen. Bovendien sloot hij met de vorsten van het eiland Madoera contracten, om gezamenlijk meer dan 2000 manschappen onder de wapenen te houden, welke in tijd van oorlog bij het leger zouden kunnen worden ingelijfd. Bij de regeling werd theoretisch de billijkheid betracht. In de nabijheid der hoofdplaatsen n.l. werden eenige dessa's aangewezen, welke de jonge lieden zouden leveren voor de barisan. De aldus gedesigneerde dessa's waren vrij van elke belasting op hare sawah's, vrij van persoonlijke diensten aan den vorst of de apanage-houders, zoodat zij in die voordeelen vergoeding vonden voor den druk, welken de dienstplicht hun oplegde. De voor den dienst aangewezenen kregen bij inlijving onmiddellijk aandeel in de sawah's. Zij moesten twee dagen in de week opkomen tot oefening; één dag in het exerceeren en schieten en den tweeden dag tot oefening in den garnizoensdienst, het betrekken der wachten enz. De praktijk was echter,

dat vorsten en apanage-houders langzamerhand al meer en meer van die bepalingen afweken, padjeg en persoonlijke diensten bleven eischen en de bevolking dientengevolge onwillig werd, den dienst bij de barisan te verrichten. Niettemin eischten de Nederlandsche autoriteiten dat de contingenten voltallig gehouden werden en de oefeningen geregeld plaats hadden, met dat gevolg, dat door de vorsten bevelen werden uitgevaardigd, om uit andere dan de ingedeelde dessa's zooveel mogelijk manschappen te doen uitkomen, waartoe natuurlijk de verst afgelegene dessa's gekozen werden, die minder onder het toezicht der Nederlandsche ambtenaren stonden. Zoo werd die barisan eene ware kwelling voor de bevolking. Dr. Van Hoëvell in zijne „Reis over Java, Madoera en Bali” zegt er van: „die bepaling in het contract van de regenten van Madoera, om samen meer dan 2000 man onder de wapenen te houden, is voor de geringere standen, de landbouwers, zeer drukkend. Die barisan zijn geen vast armeekorps, maar ingericht als onze schutterijen. De deelhebbers moeten soms 's weeks 20 palen ver naar de hoofdplaatsen loopen, om daar 2 dagen in den wapenhandel geoefend te worden. Zoo jaar in, jaar uit, alleen vrijstelling van padjeg. Jongelieden verminken zich om zich aan die drukkende militie te onttrekken. Aanhoudende bewaking en veelvuldige inspectie zijn noodig, anders nemen invaliden den dienst van anderen waar.”

Het zoude onbillijk zijn den ontwerper dier barisan de misbruiken te verwijten, welke het gevolg waren van het despotisme der vorsten. Maar eene andere vraag is deze, of door de toepassing van het contingenten-stelsel, de verplichte dienst *feitelijk* op Madoera niet werd ingevoerd en of het niet wenschelijker geweest ware, dat het Nederlandsche bestuur de regeling dier diensten ter hand genomen had, liever dan ze aan de Nederlandsche vorsten over te laten?

De voorstellen van Van den Bosch met betrekking tot de militie op Java, vonden tegenspraak bij het lid van den Raad van Indië, Mr. P. Merkus. Deze maakte bezwaren tegen de voorwaarden van het engagement, waardoor zijns inziens, het doel van de inrichting gemist zou worden; de barisan moesten

alleen gebezigd worden voor Inlandsche politie en, in geval van onlusten, hetzij geheel op zich zelve, hetzij gecombineerd met troepen ageeren. Al waren het nu juist niet de belangen van het leger die Merkus aldus deden spreken, toch beamen wij zijn gevoelen ten volle, dat er scheiding moet bestaan tusschen leger en politie. Zoo ooit, dan geldt hier het woord: niemand kan twee heeren dienen. Welke waarde men ook wil toekennen aan politie-troepen tot steun van het leger, met welke illusiën men zich ook moge vleien, aangaande de daadwerkelijke hulp welke zij het zullen bieden, men mag mijns inziens nimmer op zulke korpsen als reserve voor het leger rekenen om verliezen aan te vullen, of de waarde er van zal daardoor met rassche schreden achteruit gaan. Dat die scheiding tusschen leger en politie in Indië niet bestaat, is te verklaren uit de omstandigheid, dat de meeste onzer oorlogen aldaar gevoerd worden tegen ongeoefende Inlandsche vijanden. De Indische krijgsgeschiedenis is rijk aan feiten, welke aantoonen, dat de machthebbenden te laat de hulp van het leger inriepen, na te vergeefs getracht te hebben eene oplossing met behulp der politiemacht te verkrijgen, waardoor de toestand ingewikkelder geworden was. De eerezucht speelt hierin eene groote rol; het is zeer begrijpelijk, dat bij de uitgebreide macht, in sommige deelen onzer bezittingen aan de civiele autoriteiten verleend, deze, najverig op hun gezag, zoo lang mogelijk mijden de hulp van het leger in te roepen, wetende dat zij dan de uitvoerende macht uit hunne handen geven.

Dat het stelsel van aanvulling waarmede Van den Bosch het Ned. Indische leger wilde begiftigen, ten eenenmale onvoldoende was, begreep de Gen.-maj. Von Gagern, in 1844 door Koning Willem II met een militaire zending naar Indië belast. Het zoude mij te ver voeren in een uitvoerig overzicht te treden van de voorstellen, welke van die zending het gevolg waren.

Genoeg zij het te vermelden, dat Von Gagern eene sterkte van het leger wenschelijk achtte van 39,000 man, waaronder ruim 10,000 Europeanen zouden zijn, dat hij de pradjoerit's in een nauw verband tot het leger wilde brengen, waartoe in elke residentie detachementen van het leger gedetacheerd en

waar ook onderofficieren gevormd zouden worden, om in tijd van oorlog kaders te formeeren. De sterkte dier pradjoeirit's werd door den Generaal bepaald op 9900 man, waarvan $\frac{1}{3}$ voortdurend onder de wapenen zoude gehouden worden. Elk jaar zou $\frac{1}{6}$ der benoodigde 9900 man gelicht worden, doch van de lichting slechts zooveel bij loting werkelijk in dienst gesteld worden, als benoodigd was om $\frac{1}{3}$ of 3300 man onder de wapens voltallig te houden. De dienstdienst der pradjoeirit's werd gesteld op 6 jaren, terwijl van de ontslagen pradjoeirit's nog $\frac{1}{3}$ van de sterkte in vredestand, dus 1100 man, als rustende pradjoeirit's zouden worden aangehouden, om in de residentie onder de Regenten dienst te doen.

De lichting zou plaats hebben door het invoeren van eene militaire conscriptie, volgens deze beginselen: elk district zou een zeker contingent leveren, gegrond op het cijfer der bevolking; de manschappen zouden dan uit het district gelicht worden, volgens het beginsel, dat huisgezinnen welke 4 en meer volwassen zoons hadden, het eerst zouden worden bijgetrokken, dan die waarin zich 3 en eindelijk, zoo noodig, waarin zich 2 zoons bevonden. In ieder huisgezin zou de loting gedaan worden, indien geen der zoons zich vrijwillig aanbood.

Welke verbeteringen de Generaal ook voorstelde, de fout waaraan zijne legerorganisatie mank ging, was, dat hij de pradjoeirit's buiten het leger wilde houden, om eerst bij mobilisatie tot eene inlijving over te gaan. Hij ging daarbij van de onderstelling uit, dat, aangezien veroveringsexpeditiën tijd tot uitrusting en samentrekking behoeven, men onzerzijds door ijverige inspanning de reeds in vredestand militair georganiseerde korpsen Inlanders nog tot bruikbaarheid zou kunnen brengen, om later door een oordeelkundig gebruik het gehalte dier bataljons te verbeteren.

Het project Von Gagern om eene militaire conscriptie voor de pradjoeirit's in te voeren, vond algemeenen tegenstand bij de hoofden van gewestelijk bestuur. Zij opperden de volgende bezwaren: „eene zielenbeschrijving en loting onderstellen registers van den burgerlijken stand, die op Java niet bestaan en ook bij de tegenwoordige inrichting der maatschappij, niet met

uitzicht op goed gevolg kunnen ingevoerd worden. De Javaan weet zijn ouderdom slechts bij gissing, als hij de lichaamskrachten bereikt die hem voor den soldatenstand eigenen, dan is hij gewoonlijk ook reeds getrouwd. Rest dus de regenten een zeker contingent te laten leveren, gegrond op het cijfer der bevolking in ieder regentschap. Men vreest dat talrijke misbruiken, b. v. omkoopings, daarvan het gevolg zullen zijn, verder, dat de passie voor vrouwen eene rol zal spelen en aanleiding zal geven om eenen man te designeeren, op wiens vrouw het een of ander hoofd een goed oog heeft; dus: demoralisatie. Verder vreest men, dat de manschappen, na volbrachten dienstdienst den landbouw zullen onttrokken zijn en niet meer ondergeschikt blijven aan het dessa-bestuur, de grondslag van alle orde op Java, en eindelijk, dat bij talrijke oproeping, de rustende pradjoeit's in tijd van nood niet zullen opkomen, of dat zij zullen desertereeren, omdat de Javaan gevaar en vermoeienissen schuwet. Het beginsel eener militaire conscriptie in Europa is, het grootst mogelijke getal burgers tot weerbare mannen te vormen, zonder dat zij aan hunne burgerlijke nering onttrokken worden, dus *veel* militiens en *korten* dienstdienst. Dit beginsel op Java toe te passen, al ware het uitvoerbaar, zou zeer onstaatkundig zijn. Hier moet men van het beginsel uitgaan, niet meer Javanen in den wapenhandel te oefenen, dan volstrekt onmisbaar is en hen zoo lang mogelijk in dienst te houden, zoodat zij, naar hunne haardsteden terugkeerende, voor den krijgsveld niet meer geschikt zijn. Dus *lange* dienstdienst en aanmoediging van reëngagement.

Bij het overwegen dezer bezwaren, moeten wij wel in aanmerking nemen, dat zij 30 jaren geleden te berde werden gebracht. Sedert dien tijd is de verhouding tusschen het Europeesche en het Inlandsche bestuur zeer veranderd; waar toen op vele plaatsen geen direct toezicht van Europeesche ambtenaren bestond, wordt de invloed der laatsten jaarlijks meer uitgebreid, die der regenten steeds meer ingekrompen. Een gevolg daarvan is, dat het gevaar voor verstoring der binnenlandsche rust vermindert; uitgebreide samenzweringen kan men op Java tot de onwaarschijnlijkheden rekenen.

De bezwaren aan het invoeren van een burgerlijken stand

onder de inboorlingen verbonden, kan ik niet beoordeelen; die, welke eene zielenbeschrijving zouden beletten, komen mij voor den tegenwoordigen tijd weinig steekhoudend voor. Wanneer ik toch in het jongste koloniale verslag lees, dat in 1880 is voorgescreven, eene vijfjaarlijksche opneming van het getal heeren- en cultuur-dienstplichtigen onder de bevolking en verder, dat de dessa-hoofden juiste aantekening houden van die dienstplichtigen en zorgen, dat die aantekeningen op de wekelijksche rapportdagen worden vertoond aan de districts- en onderdistricts-hoofden, die gehouden zijn ze te controleeren, dan zie ik niet in, waarom soortgelijke bepalingen niet zouden kunnen vastgesteld worden, voor eventueel militaire dienstplichtigen.

Het feit valt niet te loochenen, dat de inlanders, gelukkiger in dit opzicht dan vele hunner blanke broeders, op den leeftijd gekomen, die hen tot het huwelijk eigent, zich eene of meerdere gezellinnen kiezen, maar daar staat tegenover, dat de vrouw desverkiezende haren man in de kazerne kan volgen. Dat de passie voor vrouwen in de Inlandsche maatschappij eene groote rol speelt, wil ik niet in twijfel trekken, maar ik stel mij voor, dat de mijn juist in eene andere richting zoude springen, daar het den Inlander, op wiens vrouw het een of ander hoofd een goed oog heeft laten vallen, welkom moet zijn, zijn regentschap te verlaten, aangenomen dat een hoofd het noodig acht tot soortgelijke middelen zijne toevlucht te nemen. Wat eindelijk de vrees betreft, dat de manschappen na volbrachten diensttijd niet meer ondergeschikt zullen blijven aan het dessa-bestuur, die vrees komt mij ongemotiveerd voor, daar de opleiding in het leger juist strekt, om den man ondergeschiktheid en gehoorzaamheid te leeren. Wel zal die ondergeschiktheid gepaard gaan met oppositie tegen willekeur, maar in dit opzicht zijn de bedoelingen van het Regeerings-reglement zeer duidelijk, waar het in art. 55 voorschrijft: de bescherming der Inlandsche bevolking tegen willekeur, van wien ook, is een der gewichtigste plichten van den Gouverneur-Generaal;... hij zorgt dat den Inlanders overal gelegenheid gegeven worde, om vrijelijk klachten in te leveren. Zoo zoude de invoering van den verplichten dienst indirect medewerken, om dit artikel meer en meer waarheid te doen worden

De stelling dat het onstaatkundig zoude wezen den verplichten dienst onder de Inlanders in te voeren, is een uitvloeisel van wantrouwen; dit wantrouwen is alleen gerechtvaardigd, als men overtuigd is, dat de Inlander zijne overheerschers als vijanden beschouwt. Uit de houding der hoofden en bevolking op Java gedurende den Atjeh-oorlog is, dunkt mij, het tegendeel af te leiden; bekend zijn toch de pogingen door den Raad van Achten te Penang aangewend, in alle deelen van den archipel, om de Regeering in moeilijkheden te wikkelen. Al vertrouwen wij dan ook dat de Inlandsche bevolking, als ooit de koloniën door eene buitenlandsche macht bedreigd werden, zich niet tegen ons zoude keeren, zoo optimistisch zijn wij echter niet, te veronderstellen, dat die bevolking uit geestdrift voor de Nederlandsche belangen zal strijden en dus gelooven wij, dat dwang hier wel degelijk noodig zal zijn. Onvoorzichtig zoude het zeker wezen, meer dan het noodige getal Inlanders in den wapenhandel te oefenen, of de reserve-manschappen anders dan wanneer zij opgeroepen worden, van wapens te voorzien. Men zoude toch in tijden van gevaar er toe overgaan hulptroepen in dienst te nemen en te wapenen, zooals dit steeds is geschied en wanneer ik dan de vraag stel, wat in zulk een geval wenschelijker ware, geoefende en aan tucht gewende manschappen, of benden, welke blinde werktuigen in de handen hunner hoofden zullen zijn, dan is het antwoord, ten minste voor den militair, niet twijfelachtig.

Eene Regeering, die in haar programma geschreven heeft: ontwikkeling van den Inlander, kan zoodanige vrees niet koesteren; immers die ontwikkeling leidt op den duur tot kennis der rechten en der plichten; eene wijze staatkunde zal, naarmate de ontwikkeling toeneemt, ook den band tusschen beiden nauwer toehalen.

Heb ik zoo getracht, Mijne Heeren! u in het voorgaande een overzicht te geven van de pogingen, welke er voorheen reeds zijn aangewend om eene reserve voor het Inlandsche gedeelte van het Indische leger te vormen, verleen mij thans nog enkele oogenblikken uwe welwillende aandacht, wanneer

ik in hoofdtrekken aangeef, hoe of naar mijne meening zulk eene reserve, tot aanvulling van het Inlandsche element, op de doelmatigste en minst kostbare wijze gevormd zou kunnen worden. Ik wensch vooraf nitdrukkelijk te doen uitkomen, dat ik mij niet vermeet om te bepalen, welke sterkte de krijgsmacht in Indië moet hebben, om in alle opzichten hare taak naar behooren te kunnen vervullen. Die sterkte toch hangt in de eerste plaats af van het doel, dat men met het leger beoogt; maar ten andere wordt zij door zoovele factoren beheerscht, omtrent welke slechts gissing mogelijk is, dat zij door geen bepaald getal kan uitgedrukt worden. Ik noem slechts de sterkte van den eventuëlen vijand, de grootte van het te verdedigen gebied en de wijze waarop die verdediging zal plaats hebben, de rol welke men daarbij aan de landmacht wil opdragen, om van andere factoren niet te spreken. Uit een militair oogpunt zou men het staande leger zoo sterk mogelijk verlangen, ook als preventief middel, daar het, met het oog op de groote moeilijkheden aan overzeesche expeditiën verbonden, een vijand langer zou weerhouden een veroveringstocht te ondernemen; maar in die richting wordt al spoedig eene grens gesteld, niet alleen door de kosten, welke voor een geworven leger buitengewoon groot zijn, maar ook door de verhouding tusschen het Europeesche en Inlandsche element, welke niet willekeurig verbroken mag worden. Onze positie in Indië eischt het eerste zoo groot mogelijk, het laatste niet meer dan strikt noodzakelijk. Maar die eisch wordt getemperd door de kosten en de moeilijkheden, aan het verkrijgen van Europeesche vrijwilligers verbonden.

Onafhankelijk echter van de sterkte van het staande leger, is het scheppen van eene geoefende reserve om eventueële verliezen aan te vullen, eene noodzakelijkheid, zal het leger aan verval van krachten niet ten ondergaan. Alleen dienende voor aanvulling, zal die reserve ook niet groot behoeven te wezen; minder op de sterkte, dan wel op de oefening en discipline komt het hier aan. Zonder ik de bezettingstroepen in de buitenbezittingen, de depot-troepen, benevens de artillerie- en genie-werklieden uit, dan bedraagt het aantal Inlanders van

het leger volgens de sterkte, bij de jongste formatie vastgesteld, nog ruim 6900 man, verdeeld als volgt:

Infanterie	14 veld-bataljons	4598	Inlanders.
	de garnizoens-infanterie op Java	526	"
Cavalerie	4 veld-eskadrons	286	"
Artillerie	4 veld- en 4 bergbatterijen. .	499	"
	7 compagniën vesting-artillerie	239	"
Genie	Korps mineurs en sappeurs. .	150	"
Personeel voor den hospitaaldienst		616	"
Totaal		6914	"

Om de gedachten te bepalen, neem ik aan dat $\frac{1}{3}$ dezer sterkte of 2300 man, voor aanvulling noodzakelijk is. Tot het verkrijgen van deze reserve, acht ik de invoering van den verplichten dienst onder de inboorlingen van Java en Madoera wenschelijk.

Voor den duur van den dienst stel ik zes jaren; ofschoon dit getal willekeurig gekozen is, is het raadzaam den dienstdtijd niet te kort te stellen, daar bij het verminderen van dezen en het behoud van dezelfde sterkte, een grooter getal Inlanders geoefend moet worden.

Ik neem verder aan dat, om over eene sterkte van 2300 man bij het oproepen van zes lichtingen te kunnen beschikken, eene jaarlijksche lichting van 500 man noodig is. De praktijk zou dan moeten leeren, hoeveel het gemiddelde verloop in zes jaren zou bedragen, hetwelk ik zeker veel te ruim genomen heb.

Onder welken vorm is nu die verplichte dienst in te voeren? Allereerst zij hier opgemerkt, dat eene jaarlijksche lichting van 500 man, geen merkbaren druk op de bevolking zoude leggen en er ook van het onttrekken van werkkrachten aan de dessa's, moeilijk sprake kan zijn. De mannelijke bevolking van Java en Madoera toch telt, de Vorstenlanden uitgezonderd, volgens het jongste koloniale verslag ruim $8\frac{1}{2}$ millioen zielen. Rekent men $\frac{1}{3}$ hiervan te behooren tot den middelbaren leeftijd, uit welk gedeelte de dienstplichtigen gerecruteerd zouden moeten worden, dan komt men tot eene lichting van 1 op ruim 5000 weerbare mannen. Er is dus stof in overvloed, maar de groote moei-

lijkheid bestaat hierin, den juisten weg in te slaan tot het lichten der recruten. Want het invoeren van eene jaarlijksche loting, zou niet alleen onmogelijk zijn, wegens het gemis aan een burgerlijken stand onder de inboorlingen, maar zou ook in strijd zijn met het aangenomen staatkundige beginsel, de bevolking door middel van hare hoofden te regeeren; deze zijn het ook, die de heeren- en cultuur-dienstplichtigen aanwijzen.

Geen ander stelsel dan het *désignatie-stelsel* is mogelijk, maar juist dit stelsel, om de Inlandsche hoofden de dienstplichtigen te doen aanwijzen, zou voor velen een reden zijn, om uit een humanitair oogpunt, het beginsel van verplichten dienst voor den Inlander te verwerpen. Ik vermeen echter dat er wel middelen zijn, om de willekeur der hoofden in dit opzicht te breidelen. In de eerste plaats zou bepaald kunnen worden welke personen bij voorkeur voor den militairen dienst worden, aangewezen. Hiervoor zouden opvolgend in aanmerking kunnen gebracht worden:

- 1°. de jonge mannen, die ongehuwd zijn, geen aandeel in het grondbezit hebben en geen eigen erf bezitten.
- 2°. de jonge mannen, die ongehuwd zijn, *alleen* aandeel hebben in het grondbezit of *alleen* een eigen erf bezitten.
- 3°. de sub. 1 bedoelde personen welke gehuwd zijn, doch geene kinderen hebben.
- 4°. de sub. 2 bedoelde personen, welke in laatstgenoemd geval verkeerden.

Zonder vrees voor tegenspraak durf ik beweren, dat de eerstgenoemde categorie reeds ruimschoots stof zoude opleveren, voor de jaarlijksche lichting, door mij bedoeld.

In de tweede plaats zouden van de aanwijzing vrijgesteld kunnen worden:

de zoons van weduwen, die voor hunne moeder den grond bewerken en de daarop rustende heerendiensten verrichten;

jongelieden, die, ofschoon in de termen vallende van te worden aangewezen, reeds een broeder in dienst hebben, doch alleen voor zolang die diensttijd duurt;

personen, die naar gissing of zoover kan worden nagegaan, den leeftijd van 30 jaren bereikt hebben.

Verder zouden aan de aangewezen personen de vergunning en de gelegenheid behooren gegeven te worden, om hunne bezwaren tegen de aanwijzing in te brengen en eindelijk zou men een ruim getal kunnen doen aanwijzen, om daaruit later door het lot te beslissen, wie dienstplichtig zullen zijn.

Tot toelichting der beide laatstgenoemde punten en tevens om aan te geven hoe, naar mijne zienswijze, eene lichting zou kunnen plaats hebben, wensch ik tot voorbeeld te nemen, het heffen eener lichting uit de residentie Soerabaja.

Deze residentie heeft eene Inlandsche mannelijke bevolking van ongeveer 800,000 zielen, verdeeld over ruim 5000 dessa's, 28 districten, 6 regentschappen en 12 contrôle-afdeelingen. Het door deze residentie te leveren contingent, zou voor eene lichting van 500 man bedragen ongeveer 46 man. Het hoofd van gewestelijk bestuur wijst jaarlijks de dessa's aan, welke de recruten zullen leveren; de resident heeft het dan in zijne hand den druk, als deze zoo genoemd kan worden, zoo gelijkmatig mogelijk te verdeelen, want het verlies van één werkmans zal in de eene dessa meer gevoeld worden dan in de andere. Wanneer nu verder aan de hoofden der aangewezen dessa's of aan de hoofden der districten, waarin die dessa's gelegen zijn, de verplichting werd opgelegd, op een bepaalden dag ter hoofdplaats der contrôle-afdeeling 3 à 4 maal het benodigde getal dienstplichtigen te doen verschijnen en wanneer dan, uit de aldus aangewezenen, na keuring, ten overstaan van den controleur en een officier, tot dat einde aldaar tijdelijk als militie-commissaris gedetacheerd, eene loting plaats had, dan zoude men ten minste eenigzins de willekeurige aanwijzing genentraliseerd hebben. Niets belet trouwens, het aantal te désigner personen zoo groot te maken als men wenschelijk acht, of de loting in de districten of onder-districten te doen plaats hebben, indien het opkomen ter hoofdplaats der contrôle-afdeeling voor de Inlanders te bezwarend mocht zijn. Zij, die aangewezen zijn geworden, moeten hunne bezwaren tegen de aanwijzing bij den controleur kunnen inbrengen; zij ontvangen uit zijne handen eene geldelijke schadeloosstelling voor het tijdverlies aan het heen- en weergaan naar hunne dessa's verbonden. De

door het lot aangewezenen dienstplichtigen worden ingeschreven in registers, met nauwkeurige opgave van naam en dessa van waar zij afkomstig zijn. Zij genieten van den dag van indeeling bij de korpsen, soldij en vivres gelijk de Inlandsche soldaten van het leger. Al de recruten uit eene residentie worden verzameld bij een depot, dat daartoe voortdurend, bij voorkeur in het midden der residentie vereenigd is en uit een officier, een onderofficier en eenige manschappen bestaat. Die officier, hetzij actief dienende, hetzij gepensionneerd, kan tevens in de residentie als militie-commissaris fungeeren. Bij die depots worden de registers van de militiens en de reserve-manschappen aangehouden; het zijn de verzamelplaatsen voor de opgeroepen manschappen, van waar deze door detachementen van het leger naar de plaatsen van indeeling geleid worden. De manschappen, voor den militiedienst bestemd, blijven hunne rechten behouden bij terugkeer in hunne dessa's; hun zou, desverkiezende, het ontginningsrecht van woeste gronden tot de dessa behoorende, kunnen worden toegekend, in welk geval zij vrij zouden kunnen gesteld worden van landrente en heerendiensten en alleen dessa-diensten mede te verrichten hebben. De dessa- en districtshoofden worden aansprakelijk gesteld voor het opkomen der dienstplichtigen bij oproeping.

Vrijwillige dienstneming is geoorloofd; de vrijwilligers uit eene residentie strekken in mindering van het door de geheele residentie te leveren contingent, om gedwongen ruiling in de districten te voorkomen.

Bij de indeeling der militiens, worden zij zooveel mogelijk in hunne eigene residentie geplaatst en overigens in de militaire afdeeling waarin zij behooren en dit met betrekking tot hun volksaard en om zooveel mogelijk verplaatsingen te voorkomen. De manschappen worden gekleed en gewapend bij de korpsen waarbij zij ingedeeld worden; aldaar worden ook de wapens en kleedingstukken der reserve-manschappen bewaard. De dienstplichtigen blijven den hoofddoek dragen, zooals thans bij de pradjoerit's het geval is.

De jaarlijksche lichting van 500 man over de verschillende korpsen, in reden hunner sterkte verdeelende, zouden in ronde

getallen bij de infanterie 370, bij de veld- en bergbatterijen 35, bij de vesting-artillerie 20, bij de cavalerie 20, bij de genie 10 en bij den hospitaaldienst 45 recruten ingelijfd worden.

Ik kom nu tot de oefening der recruten. De oefeningstijd moet natuurlijk zoo lang duren, als er tijd vereischt wordt, om van den gewonen dessa-man een gedisciplineerd soldaat te maken; ik reken daarvoor een tijd van drie jaren voldoende; na verloop van dien tijd keeren de geoefenden naar hunne dessa's terug, om nog drie jaren in reserve te blijven.

De recruten bestemd voor de infanterie, zouden het eerste jaar bij de drie depot-bataljons op Java geoefend kunnen worden, hetgeen voor elk bataljon zou geven ruim 120 man. Die bataljons zouden dus elk met eene Inlandsche compagnie uitgebreid worden, waarvoor het kader in den aanvang gecreëerd zou moeten worden. Later zou uit de militie zelve kader te formeeren zijn, op voorwaarde dat een militien-gegradueerde langeren tijd onder de wapenen zou moeten blijven, waarbij de mogelijkheid geboren wordt, dat van de gegraduateerden, vrijwilligers bij het staande leger overgaan. De beide volgende jaren zou ik de militiens, voor verdere oefening, wenschen in te deelen bij de veld-bataljons op Java, welke dus steeds twee lichtingen gelijktijdig te oefenen zouden hebben. Op gelijke wijze stel ik mij voor, dat de militiens bij de artillerie en cavalerie geoefend zouden kunnen worden, mits er bij het eerste wapen eene dépôt-batterij werd opgericht, waarvan de wenschelijkheid reeds meermalen betoogd is. De oefening der militiens bij de vesting-artillerie, de genie en den hospitaaldienst zou, met het oog op het geringe getal, voorzeker geene bezwaren ontmoeten.

Mijns inziens zouden aan het vormen eener dergelijke reserve voor het Inlandsche element, groote voordeelen verbonden zijn. Niet alleen dat daardoor de aanvulling steeds verzekerd zoude zijn, maar men zoude haar ook, zoo lang zij niet tot aanvulling van het leger vereischt werd, den partijgangers-oorlog kunnen laten voeren, met meerdere waarborgen voor activiteit, dan wanneer men geheel ongeoeffende dessa-lieden in het veld zendt.

Heb ik alleen over het scheppen eener reserve tot *aanvulling* gesproken, het is duidelijk dat, wanneer eenmaal het beginsel

van verplichten dienst voor de Inlanders is aangenomen, dit stelsel voor uitbreiding vatbaar is. Acht men het noodig de sterkte van het leger op het gewenschte oogenblik te kunnen uitbreiden, het vergrooten der lichtingen wijst daartoe van zelve den weg aan. Echter zou zich hier al spoedig de moeilijkheid voordoen, dat het voor het staande leger te bezwarend zoude worden, de lichtingen te oefenen. En, naar mijne bescheiden meening, acht ik voor Inlanders, meer nog dan voor Europeanen, oefening *in* het leger een hoofdvereischte. Kan men van de Europeanen, ten minste van de Nederlanders, nog verwachten dat plichtsgevoel, vaderlandsliefde of geestdrift gedeeltelijk zullen vergoeden, wat hun bij oefening buiten het leger ontbreekt, de krijgstucht alleen is het, welke den Inlander zijn vaandel zal moeten doen volgen. En die discipline kan niet plotseling opgewekt worden; kan men gehoorzaamheid vergen van den soldaat, waar men hem niet geleerd heeft te gehoorzamen? Immers neen, men oogst niet, waar men niet gezaaid heeft. Zonder discipline kan geen werkelijke band van vertrouwen tusschen officieren en manschappen of tusschen deze onderling bestaan en zonder dat vertrouwen, kunnen er geene groote resultaten verwacht worden. Door oefening *in* het leger alleen krijgen de troepen die cohesie, zoo noodig voor onderlinge samenwerking, vooral in een leger als ons Indische, uit verschillende landaarden samengesteld.

Bij al het voorgaande heb ik de finantiële zijde van het vraagstuk onbesproken gelaten. Valt het niet te ontkennen, dat aan de eene zijde de oefening der militie in vreedstijd, met daaraan verbonden uitgaven voor het bouwen van logies, het uitbetalen van reiskosten, soldijen enz. eene verhooging der militaire uitgaven medebrengt, anderzijds zal er weder veel bespaard kunnen worden, door het afschaffen der pradjoerit's. Bovendien is vooruit niet te bepalen, welken invloed het invoeren van den verplichten dienst op het vrijwillig dienstnemen der Javanen zoude uitoefenen. Zeker is de Javaan, als geboren landbouwer, afkeerig van den krijgsmansstand; maar de begrippen van hen, welke voor den dienst worden aangewezen, zouden op dit punt wijzigingen ondergaan, welke wellicht het vrijwillig dienstnemen zouden bevorderen.

Alvorens te eindigen roer ik nog een paar punten aan, welke met het behandelde onderwerp in nauw verband staan. Eerstens of de verplichte dienst uitsluitend op Java en Madoera, of ook in andere deelen van den archipel zoude in te voeren zijn. Ik zoude het wenschelijk achten, in elk deel van den archipel eene staande krijgsmacht te hebben, in tijd van nood te versterken door het oproepen van eene militie uit die streken, maar dit hangt eerstens geheel af van den invloed, welke het Nederlandsche bestuur in de verschillende gewesten van den archipel gewonnen heeft en ten andere van de waarde, welke men in het verdedigingsstelsel voor Indië aan zulk een gewest toekent.

Ten andere zou men de vraag kunnen stellen, of uit het oogpunt der billijkheid, de verplichte dienst niet voor de zich in Indië bevindende Nederlanders, behoorde te worden ingevoerd. Ofschoon dit onderwerp thans buiten de orde is, breng ik u in herinnering wat daaromtrent in de 11e aflevering van het Indisch militair tijdschrift, jaargang 1881, in een opstel getiteld: „de reserve van het Indische leger” wordt voorgesteld. In korte, krachtige trekken, wordt daarin de wenschelijkheid en het veelzijdige nut van een dergelijken maatregel aangegeven.

Aan het einde mijner beschouwingen gekomen, vlei ik mij niet, dat zij uwe onverdeelde goedkeuring zullen wegdragen, daar ik de bezwaren, het stelsel van verplichten dienst voor de inboorlingen der koloniën aanklevende, niet over het hoofd zie. Twee zaken heb ik trachten te betoogen, n.l. de *noodzakelijkheid* van het vormen van eene aanvullingsreserve voor het Inlandsche element van het Ned.-Indische leger en de *wenschelijkheid* om daartoe het beginsel van verplichten dienst onder de inboorlingen in te voeren. Waar ik in mijne beschouwingen gedwaald mocht hebben, hoop ik door u terecht gewezen te worden. Uwe critiek, hetzij zij voere tot verbetering, hetzij tot aanvulling van het verhandelde, zal mij zeer welkom wezen. Ik ontving de vereerende uitnoodiging van het bestuur dezer vereeniging om een onderwerp, het Indische leger rakende, in deze vergadering ter sprake te brengen. Aan die uitnoodiging gehoor gevende, koos ik eer onderwerp, dat mijns inziens, belangrijk

genoeg was om een punt van discussie uit te maken. Wanneer toch bevoegde beoordeelaars het eens zijn, dat eene uitbreiding van het Indische leger noodzakelijk is, voor mogelijke gebeurtenissen in de toekomst, waarin geen sterveling lezen kan en wanneer wij uit de krijgsgeschiedenis de leering trekken, dat de bruikbaarheid van een leger in werkelijkheid ligt in de geschiktheid om den oorlog vol te houden, dan treedt de noodzakelijkheid van eene geoefende reserve krachtig op den voorgrond. Mogen zij, die over het lot van dat leger te beslissen hebben, steeds de gulden spreuk indachtig zijn, dat „een goed fundament een hoofdvereischte is voor elk gebouw, dat de zwaarste stormen moet kunnen trotseeren.”

De VOORZITTER: Namens de vergadering, zeg ik den geachten spreker dank voor zijne heldere uiteenzetting van het door hem besproken belangrijke vraagstuk en voor de aangewende poging, om tot een goede oplossing te komen. Alvorens de discussiën over het gesprokene te openen, wordt de vergadering voor eenige oogenblikken geschorst.

De vergadering hervat zijnde, opent de VOORZITTER de discussie.

De heer BEEGER: Mijnheer de President, ik hoop de tolk te zijn van de gevoelens der officieren van het Indische leger, hier tegenwoordig, wanneer ik in de eerste plaats den geachten spreker openlijk dank zeg voor de bereidwilligheid, waarmede hij voldaan heeft aan de vereerende uitnoodiging van het bestuur dezer vereeniging, gericht tot ons, Indische officieren, om heden avond een onderwerp ter sprake te brengen, zuiver en alleen het Indische leger betreffende. Al kan men zich toch met de denkbeelden, zooals die heden avond door den spreker zijn ontwikkeld, niet ten volle vereenigen, en ik behoor tot hen, dan toch blijft mijns inziens, het streven te waardeeren van hem, die zooals de spreker, getracht heeft meer de aandacht te vestigen op een onderwerp, van zoo hoog belang als het scheppen van een reserve voor het Indische leger, een vraagstuk dat tegenwoordig met recht meer op den voorgrond treedt.

Ik kom thans tot de gehoudene voordracht.

De heer van der Dussen heeft getracht de noodzakelijkheid te betoogen van een aanvullingsreserve voor het Inlandsche element van het leger en de wenschelijkheid om daarvoor den verplichten dienst onder de Javanen in te voeren; voorts heeft hij een stelsel ontwikkeld, waarop volgens hem zulk een reserve zou kunnen worden verkregen. Ik voor mij acht een reserve voor het inlandsche element van het leger noch noodzakelijk, noch wenschelijk, en heb ook groote bezwaren tegen het door hem aangegeven stelsel. In 't kort wensch ik beide punten hier toe te lichten.

Het Indische leger heeft aan tweeërlei roeping te voldoen, namelijk, ten 1e handhaving van het Nederlandsche gezag in Indie in den uitgebreidsten zin, en ten 2e verdediging der koloniën tegen de aanrandingen eener westersche mogendheid.

Voor de handhaving van het Nederlandsche gezag in Indië, waaruit de strijd tegen Inlandsche volken geboren wordt, is, dunkt mij, zulk een reserve voor het Inlandsche element van het leger niet noodig en ik geloof, als ik wel begrepen heb, dat zulks ook de meening van den spreker is. De ondervinding toch heeft geleerd, dat de werving steeds voldoende resultaten opleverde, zelfs gedurende den jongsten oorlog op Sumatra, een oorlog, moeilijker dan wij ooit te voren in Indië hebben te voeren gehad, en die dan ook geenszins als norm mag worden aangenomen bij het berekenen der krachtsinspanning, welke van het Indische leger moet kunnen worden gevorderd.

En nu moge het waar zijn, zooals spreker zegt, dat het werfsysteem, waardoor het Indische leger voltallig gehouden wordt, zijn gebreken heeft, ik zal de laatste zijn dit te erkennen, doch ik geloof ook dat onder de bestaande toestanden geen ander stelsel om het leger in onze koloniën voltallig te houden denkbaar, noch mogelijk is.

Beschouw ik de 2^e taak van het Indische leger, namelijk het verdedigen der kolonie tegen een westersche mogendheid, dan hebben wij wel is waar met geheel andere factoren rekening te houden, doch ook nu weder oordeel ik een reserve voor het Inlandsche element niet noodzakelijk, ja zelfs niet wenschelijk.

De samenstelling van het Indische leger uit Europeanen en Inlanders is grootendeels een gevolg van de omstandigheid, dat een leger, uit Europeanen alleen samengesteld, veel te kostbaar zou zijn, dus een finantieele quaestie. Maar moet er nu ook een reserve geschapen worden, en voor het Europeesche, en voor het Inlandsche element, mij dunkt, dat zulk een reserve voor het Inlandsche element alleen dan reden van bestaan heeft, wanneer overtuigend gebleken is dat een Europeesche reserve *alleen* niet voldoende is.

Ik geloof dat zulk een reserve *alleen* wel voldoende zal zijn en noem het dan ook om die te scheppen, een Europeesche reserve namelijk, noodig den persoonlijken dienstplicht in te voeren voor de Europeesche ingezetenen in de kolonie; dit heeft niets onbillijks in zich, daar het voor hen allen van veel belang is de kolonie te helpen verdedigen tegen een buitenland-schen vijand; zulk een groot belang heeft de Inlandsche bevolking er niet bij en ik verschil in dit opzicht van meening met den spreker, die de verdediging van Java den inlander tot plicht wil stellen.

Het thans vigeerende systeem van werving stelt ons in staat zoo noodig, spoedig het Inlandsche element van het leger uit te breiden, voor zooveel en zoo weinig men zulks noodig acht, b.v. door verhooging der handgelden en het stellen van mindere eischen aan lichaamslengte. Wel is waar zullen die inlanders nog ongeoeffend zijn, doch in den tijd van voorbereiding, in het ongunstigste geval op circa 2 maanden te stellen, en den eersten tijd na het begin der operatiën kunnen bij de depôts van het dan gemobiliseerde leger deze manschappen — en met weglating van het overtollige wat een oefening in vreedstijd zoo dikwijls ons te aanschouwen geeft — voldoende geoeffend worden.

Van veel meer belang acht ik echter het organiseeren van partijgangerskorpsen in de verschillende residentien, onder eenige energieke Europeesche officieren en ons toegedane hoofden staande, om daarmede, afgescheiden geheel van het leger, op de flanken van den vijand te werken, zijn communicatiën voortdurend te bedreigen, zijn konvooen te overvallen, enz.

Ik kom nu tot de bezwaren, die er mijns inziens bestaan, tegen het door den heer van der Dussen ontwikkelde stelsel. Dat stelsel laat zich splitsen in twee deelen, te weten het verkrijgen der manschappen in de eerste en hun oefening in de tweede plaats.

Een eerste bezwaar is volgens mijne bescheiden meening, dat, bij het aangeven van de wijze, waarop de manschappen zullen moeten worden verkregen, de spreker niet genoeg is afgedaald tot de details van uitvoering, waarop het vooral aankomt, daar volgens mijn idéé elk stelsel van verplichten dienst onder de Javanen schipbreuk moet lijden juist op die détails. Ware de spreker toch meer tot die détails afgedaald, dan geloof ik, dat het hem duidelijk ware geworden, dat zijn stelsel een groote willekeur met zich brengt; een willekeur, voortspuitende uit het door hem aangegeven désignatie-stelsel en die door het Europeesche bestuur niet zal kunnen worden voorkomen.

Verder merk ik op, dat het stelsel van verplichten dienst onder de Javanen in strijd is met de beginselen van het regeeringsreglement, daar bij de behandeling hiervan door de Regeering uitdrukkelijk is verklaard, dat zij *geen gedwongen lichte van Javanen voor den krijgsdienst wenschte*.

Ik ben het dan ook niet met den heer van der Dussen eens, dat het beginsel hiervan toch neergelegd zoude zijn in de 2e al. van art. 113 van bedoeld regeeringsreglement, wijl daarin alleen gesproken wordt over de oprichting en deelname der ingezetenen aan schutterijen en andere gewapende vereenigingen van tijdelijken aard. Ja men kan nn zeggen, de rijkswetgever heeft het recht den inlander te verplichten tot den krijgsdienst; wie zal hem dat recht ontzeggen, maar de vraag rijst daarneven zou het staatkundig zijn dien maatregel te nemen, en zou het invoeren van dien verplichten dienst niet geheel in strijd zijn met de tegenwoordig gehuldigde regeeringsbeginselen om den Javaan zooveel mogelijk vrij te maken door het verminderen van de persoonlijke diensten aan de hoofden, waarvan kortelings het afschaffen der pantjen-diensten ons het bewijs leverde?

Nog een ander bezwaar. Zijn volgens spreker de tot den dienst verplichte personen gehuwd, en 't kan wel niet anders of zulks zal doorgaans het geval zijn, de Javaan trouwt kort na zijn meerderjarigheid (16^e jaar), dan kan de vrouw volgen, maar ik vraag den spreker in gemoede af, welke fatsoenlijke javaan zal ooit zijn vrouw brengen in een Indische kazerne?

En welke zijn nu de voordeelen voor den javaan, die 3 jaar in dienst is geweest? Spreker zegt, zij blijven hun rechten behouden, maar van welke rechten is hier sprake, en als hij nu in de dessa terugkomt wanneer de sawah's onder de ingezetenen der dessa verdeeld zijn, wat dan? Verder wenscht de Heer van der Dussen hem het ontginningsrecht te geven van woeste gronden tot de dessa behoorende, maar behoeft dat recht hem geschonken te worden, heeft niet ieder ingezetene der dessa dat recht? En wie geeft hem bij dat ontginningsrecht de zoo noodige materiele hulp en geld voor de noodzakelijkste behoeften?

Ik voor mij noem de positie van den Javaan, die 3 jaar gediend heeft, alles behalve benijdenswaardig. Gerukt uit den kring der zijnen, d. i. om het zoo uit te drukken uit het dessaverband door den verplichten dienst, keert hij arm van dien dienst terug; verlaten en eenzaam komt hij in de dessa en wie biedt hem daar hulp? Was hij daar vroeger een gezeten man, nu moet hij misschien bij andere dessalieden in dienst treden om den kost te verdienen, en 't kan niet anders of ontevredenheid en misnoegen zal hiervan de terugslag zijn.

En nu de oefening. Spreker stelt drie jaar om van den gewonen dessaman een goed gedisciplineerd soldaat te maken. Het eerste jaar worden zij geoefend bij de depôtbataljons, doch reeds het tweede jaar gaan zij naar de veldbataljons en blijven daar dat jaar en het volgende. Die manschappen zijn bij hun komst bij de veld-bataljons volgens den spreker dus slechts voor $\frac{1}{3}$ geoefend en dus volgens hem ongeoeffend. Wat is hiervan anders het gevolg dan dat de strijdvaardigheid der veld-bataljons minder wordt, iets wat men thans door het oprichten der depôtbataljons juist heeft trachten te voorkomen. Bij de oefeningen dier veldbataljons zijn wijders die twee lichten van verschillende ontwikkeling een groot struikelblok.

Doch aannemende dat men er in slaagt den javaan te oefenen, dan vraag ik den geachten spreker of hij, den javaan ken-nende, niet gelooft dat reeds aan het einde van het 4^e jaar en zooveel te meer dus in het 5^e en 6^e dienstjaar, zoo niet alles, dan toch heel veel van die geoefendheid zal zijn verdwenen en hij dus niet meer zal zijn te rangschikken onder die goed ge-oefende en aan tucht gewende manschappen als waarvan spreker gewaagde. De ondervinding in deze heeft ons toch geleerd dat bij den Javaanschen soldaat aanhoudende oefening een wezenlijk vereischte is.

En nu bij het mobiliseeren van het leger, welken waarborg heeft men dat de personen, die op moeten komen, werkelijk ook zullen opkomen. De heer van der Dussen stelt hiervoor de dessa- en districtshoofden aansprakelijk, maar hoe? Zou het een wijze staatkunde mogen heeten, juist op een oogenblik dat men de hulp dier hoofden ten zeerste behoeft, hen van ons te gaan vervreemden door op hen strafbepalingen of dwangmaat-regelen toe te passen?

Met het oog op het hier gezegde, gelooven wij dat de groote finantieele bezwaren aan het stelsel verbonden met uitzicht op zoo luttel weinig resultaat ons van een invoeren van den verplichten dienst onder de Javanen voor goed moeten doen afzien.

Ik heb gezegd.

De heer GObÉE.

Mijnheer de Voorzitter!

Zoo ik een oogenblik aarzelde het woord te vragen, dan was het, omdat ik in vele opzichten hetzelfde gevoelen ben toegedaan als de Heer Beeger en daarom vreesde in herhalingen te zullen vervallen. Bij nadere overweging is mij echter ge-bleken, dat er nog enkele punten onbesproken zijn gelaten en het zij mij daarom vergund enkele oogenblikken de aan-dacht der vergadering te vragen. Met den geachten spreker van heden avond ben ik het volkomen eens, dat het Indische

leger — wil het zijne taak ten allen tijde behoorlijk kunnen vervullen — een goed geoefende reserve op het eiland Java behoeft.

Ik betreur het met hem, dat op het oogenblik dat leger eene zoodanige reserve niet bezit.

Met de wijze echter, waarop de Heer Van der Dussen voor het Inlandsche gedeelte van het leger in die behoefte wil voorzien, kan ik mij volstrekt niet vereenigen.

Afgescheiden toch van de vraag of uit een staatsrechterlijk oogpunt de invoering van den verplichten krijgsdienst onder de Inlandsche bevolking op *Java* en Madoera wel te verdedigen is — eene vraag, waarvan ik de beantwoording gaarne aan meer bevoegden overlaat, zijn er m. i. twee hoofdbezwaren tegen het militie-stelsel, waarvan de Heer Van der Dussen zulk een warm voorstander is.

In de eerste plaats, het bezwaar door den Heer Beeger reeds aangestipt: de *willekeur* der Inlandsche hoofden.

De Heer Van der Dussen vleit zich met de hoop die willekeur te kunuen breidelen door invoering van een zoogenaamd *designatie-stelsel*, waarbij,

1°. enkele categoriën van Inlanders van den verplichten krijgsdienst zijn uitgesloten;

2°. aan onwettig gedesigneerden ruime gelegenheid wordt gegeven, hunne reclames in te brengen.

In theorie mogen die middelen afdoende schijnen, in de praktijk zijn zij het echter m. i. niet.

Eene juiste toepassing van het 1^e middel toch eischt eene scherpe controle van de zijde van het Europeesch Civiel bestuur, — eene controle, die, met het oog op de uitgebreidheid der controle-afdeelingen, dikwerf zeer moeilijk zal zijn uit te oefenen.

Wat het 2^e middel betreft, van de werking daarvan stel ik mij nog veel minder voor, met het oog op de bekende vrees van den Inlander, om over eene handeling zijner Inlandsche hoofden zich te beklagen.

Verder is het natuurlijk gevolg van eene Inlandsche militie,
1881/82.

dat men langzamerhand in de dessa's al meer en meer in den wapenhandel geoefende Inlanders krijgt.

Niet alleen dat men bij binnenlandsche onlusten gevaarlijke tegenstanders aan zulke lieden kan hebben, doch het is ook zeer wel mogelijk, dat zij bij een' oorlog tegen een Europeeschen vijand de wapens tegen ons keeren en zoodoende de kennis, die zij bij ons leger hebben opgedaan, ten goede doen komen aan onze tegenpartij.

De Heer Van der Dussen zegt wel, dat men den Inlander niet behoeft te wantrouwen en baseert dit o. a. op de houding der Javaansche bevolking tijdens den Atjeh-oorlog. Men zal mij echter moeten toegeven, dat dit nog geen maatstaf is voor hetgeen de bevolking zal doen bij het uitbreken van een' opstand in de eigen landstreek, of bij een' oorlog met een Europeeschen vijand, die zeker niet zal nalaten door beloften, geld, bedreigingen of andere middelen, alles in het werk te stellen, om de Inlandsche bevolking tegen ons te keeren. Trouwens de Heer Van der Dussen erkent zelf dat wantrouwen tegenover den Inlander niet van allen grond ontbloot is. Immers, indien ik den geachten spreker goed heb verstaan, verklaart hij zelf, dat er dwang voor noodig zal zijn, om de bevolking op onze hand te houden en verder, dat het zeer onvoorzichtig en onstaatkundig zoude zijn, meer dan het noodige getal Inlanders in den wapenhandel te oefenen.

Dit zijn de twee hoofdbezwaren, die ik tegen een Inlandsche militie heb.

Misschien zullen er zijn, die deze bezwaren niet onoverkomelijk achten.

In ieder geval zijn zij m. i. groot genoeg, om hen, die door drongen zijn van het wenschelijke en noodzakelijke eener reserve voor het Indische leger — te doen uitzien naar andere middelen, om die reserve te scheppen.

Het is hier de plaats niet daaromtrent in détails te treden. Genoeg zij het te zeggen, dat ik, evenals de Heer Beeger, liever de elementen eener reserve zou zoeken onder de Indo-Europeanen en daarmede gelijk gestelden.

Beide categoriën van personen zijn in de laatste 20 jaren zoodanig in aantal toegenomen, dat men daarnit eene krachtige reserve zou kunnen samenstellen, hetzij door het invoeren van verplichten persoonlijk dienstdienst, hetzij door het organiseeren van goed geoefende schutterkorpsen.

Bestreed ik tot nog toe het *beginnel* van eene Inlandsche militie als reserve voor het leger, — thans ga ik over tot de bespreking van enkele *détails* van het stelsel, dat de Heer Van der Dussen heeft ontwikkeld.

Zoo wil de Heer V. d. D. bij voorkeur in het midden van elke Residentie een *permanent* depôt oprichten, waar alle recruten der residentie jaarlijks worden verzameld en van waar zij door detachementen van dat depôt naar de plaatsen hunner bestemming worden gedirigeerd.

Ik zie echter niet in, waarom men aan die depôts een permanent karakter zou moeten geven.

Zij treden slechts ééns per jaar en wel tijdens de loting in functie.

Het zou daarom, dunkt mij, veel eenvoudiger en minder kostbaar zijn, indien men jaarlijks tegen het tijdstip der loting, detachementen van het leger zond naar die verzamelplaatsen der recruten, waar nog geen garnizoen ligt, welke detachementen zorg dragen, dat de recruten de plaats van bestemming bereiken, en daarna weder naar hun vorig garnizoen terugkeeren.

De kleeding en wapening der *reserve*-manschappen zegt de Heer V. d. D., moeten worden bewaard bij de korpsen, waarbij de manschappen waren ingedeeld.

Bedoelt de geachte spreker hiermede, voor de Infanterie bijvoorbeeld, de Depôt-Bats. of de Veld-Bats.?

In het laatste geval heb ik daartegen bedenking, met het oog op de verplaatsingen die de veld-bats. door expeditiën of anderszins, dikwerf ondergaan.

Veel beter komt het mij voor, de militiens, vóór dat zij naar hunne *dessas* terugkeeren, en tot de reserve overgaan, bij het betrokken depôt de wapens en kleeding — de laatste voor zoover die nog bruikbaar is — te doen inleveren.

Omtrent de *oefening* der Infanterie-militiens heb ik nagenoeg dezelfde opmerkingen als de Heer Beeger.

De Heer V. d. D. wil die mili tiens na één jaar oefening bij de depôt-batons nog 2 jaar bij een Veld-Baton doen dienen.

De overgang der mili tiens van de depôt- naar de veld-batons is een maatregel, waaraan vele kosten zijn verbonden.

Bovendien, waar moeten de mili tiens blijven van een veld-baton, dat wordt aangewezen voor eene overzeesche expeditie, waaraan de mili tiens natuurlijk geen deel mogen nemen?

Zij zouden dan tijdelijk naar een ander veld-baton moeten overgaan, of wel naar hun depôt-baton moeten worden teruggezonden, dus op nieuw kosten veroorzaken.

Ook zou men bij de veld-batons daardoor den administratieven omslag noodeloos vermeederen, hetgeen zooveel mogelijk moet vermeden worden, met het oog op de mobilisatie dier batons, die, zooals we weten, steeds in een minimum van tijd moet kunnen geschieden.

Al deze onkosten en moeielijkheden nu kunnen worden voorkomen, door de mili tiens eenvoudig gedurende hun geheelen oefeningstijd bij de depôt-batons te laten.

Hunne oefening zal daaronder niet lijden, vooral niet, als men hen bij de Depôt-batons in afzonderlijke compagniën indeelt.

Verder wil de geachte spreker de mili tiens na driejarigen oefeningstijd naar hunne dessa's terugzenden en hen de 3 volgende jaren buiten allen contact met het leger in reserve laten.

Ik vrees echter, dat zij op die wijze het geleerde spoedig zullen vergeten.

Wil men eenigen waarborg, dat zij in oorlogstijd, spoedig na oproeping bruikbare soldaten zijn, dan geloof ik dat *herhalingsoefeningen* bepaald noodig zijn.

Men zou alsdan den diensttijd van 3 jaar kunnen verkorten en gedurende den tijd dat de mili tiens tot de reserve behooren, jaarlijks, b. v. twee maanden lange herhalings-oefeningen kunnen houden.

Behalve dat op die wijze de mili tiens het geleerde zullen onderhouden, verkrijgt men nog het groote voordeel, dat zij

zich leeren gewennen aan het denkbeeld van *oproeping*, wat vooral van belang is, als de nood werkelijk aan den man komt.

Nu nog een enkel woord over het gebruik der reserve in oorlogstijd.

De heer v. d. D. wil de reserve, zoolang zij niet tot aanvulling van het leger wordt vereischt, als *partijgangers* bezigen.

Zulk een gebruik der reserve moet ik echter ten zeerste ont-raden.

Heeft men zekerheid, dat eene of andere Europeesche mogendheid het op Java heeft gemunt, dan zal het zaak zijn, de reserve-militiens zoo spoedig mogelijk op te roepen en bij de Dépôt-batons. te oefenen.

Aannemende dat de geachte spreker het hierin met mij eens is, zouden volgens hem de reserve-militiens, dus na dien tijd van voorbereiding bij het begin van den oorlog als *partijgangers* moeten optreden, totdat zij voor de aanvulling van het leger noodig zijn.

Op die wijze zouden de reserve-militiens echter spoedig verliezen aan oefening en vooral aan de zoo noodige discipline, die uit den aard der zaak, bij *partijgangerskorpsen* niet zoo streng wordt gehandhaafd als bij het leger. Bovendien zou het zeer moeielijk zijn de militiens op het gewenschte oogenblik uit die korpsen te halen, daar deze, uit hoofde van hunne zelfstandige en ambulante rol, niet altijd onder het bereik van het legerbestuur zullen zijn en de militiens eenmaal den rol van partijgangers vervullende, dien liever niet zullen verwisselen tegen de veel gevaarlijker en meer gebonden taak, die hen bij het leger wacht.

Op alle mogelijke wijzen zullen zij alsdan trachten zich te onttrekken aan het verrichten van diensten in het leger.

Bij zulk een gebruik der reserve in oorlogstijd, kan het, dunkt mij, niet anders, of men zoude al zeer weinig vruchten oogsten van de moeite en kosten, die men zich in vreedestijd heeft getroost voor de vorming en oefening dier reserve.

Ten slotte nog een paar punten, die eigenlijk minder het

stelsel zelf betreffen, doch die mij in de lezing van den heer v. d. D. zijn opgevallen en waarvan de bestrijding mij niet overbodig voorkomt.

De heer V. d. D. heeft, meen ik, gezegd, dat *hulptroepen*, bij een oorlog tegen een Europeeschen vijand, meer *lastposten* zullen zijn. Hij grondt die ongunstige meening op de omstandigheid, dat in 1811 de hulptroepen in de stelling van Djati Ngaleh tegenover de Engelschen aan den haal gingen, en de geregelde troepen in hunne vlucht medesleepten.

Uit dit historische feit blijkt echter m. i. alleen, dat men in 1811 de hulptroepen tegenover een Europeeschen vijand niet goed wist te gebruiken, toen men ze opdroeg naast geregelde troepen eene stelling te verdedigen. Voor dergelijke taak zijn *hulptroepen* niet berekend. Daartoe ontbreekt het hun aan organisatie en oefening.

Bezigt men ze echter even als partijgangers in den rug en op de flanken van het vijandelijk leger, voornamelijk met het doel den toevoer voor het vijandelijk leger te bemoeielijken, dan kunnen zij den vijand veel afbreuk doen en zullen zij alles behalve lastposten voor het eigen leger zijn.

Aan het slot zijner voordracht heeft de geachte spreker gezegd, dat door de invoering eener inlandsche militie de *Pradjoerit's* op Java zouden kunnen worden afgeschaft. Waarom is mij echter nog niet duidelijk.

Thans dienen zij in vredestijd o. a. voor politie-soldaten en in tijd van oorlog kunnen zij bij het leger worden ingedeeld.

Hunne taak in oorlogstijd, dat begrijp ik, zou desnoods door de inlandsche militie kunnen worden vervuld. In zoover zouden de *Pradjoerit's* dus kunnen vervallen.

Doch wie moeten dan de vredes-diensten der *Pradjoerit's* verrichten?

Wil de geachte spreker die ook al door de inlandsche militie doen waarnemen?

De heer V. d. D. heeft daarvan echter niets gezegd.

Daarom zou ik gaarne omtrent dat punt nog eenige inlichting willen ontvangen.

De heer BOSSCHER: Wanneer ik mij in deze discussie meng, dan is het niet om de militaire zijde van het vraagstuk te bespreken. Ik laat daar of een inlandsche reserve noodig is en of het niet beter zou wezen een Europeesche reserve te hebben. Ik zal er ook niet over spreken, of het beter is al de Europeesche ingezetenen van Ned. Indie, dan wel uitsluitend de Nederlanders aldaar, tot den militairen dienst te verplichten. Dat zijn alle punten waaromtrent de bespreking buiten mijne bevoegdheid ligt. Bovendien, voor zooveel de gemaakte opmerkingen het militair gedeelte van de gehouden voordracht betreffen, is de geachte spreker van dezen avond zeker best in staat die zelf te beantwoorden.

Doch er is een andere bedenking, het eerst door den heer Beeger opgeworpen, en wel die, ontleend aan de tweede alinea van art. 113 van het Indisch regeerings-reglement. Ook ik geloof niet, dat daarin de bevoegdheid gelegen is om te doen hetgeen door den heer Van der Dussen als wenschelijk is aanbevolen.

Dat tweede lid geeft de bevoegdheid, om bij algemeene verordening te bepalen, welke ingezetenen, bij de schutterijen ingelijfd, geroepen kunnen worden om mede te werken tot de handhaving van het nederlandsch gezag in Indie.

Nu geloof ik niet, dat daarmede bedoeld kan wezen, een staand leger, noch eene reserve bestemd om het leger aan te vullen.

M.i. heeft de wetgever hier alleen het oog gehad op hulp-corpsen, zooals wij in elk onzer oorlogen in Indië hebben gehad. Dit neemt echter niet weg, dat, wanneer de regeering een reserve voor het inlandsch element van het leger noodig achtte, men niet alleen het recht en de bevoegdheid zou hebben, maar zeer zeker ook verplicht zou wezen hieromtrent bepalingen in de wet op te nemen.

Volgens hun eigen instellingen toch, zijn ook de inlanders gehouden den Soeverein te dienen.

Volgens het Europeesch publiek recht, zijn de ingezetenen van een veroverd gewest, dienstplichtig aan den veroveraar, zóó heeft dan ook Duitschland den algemeenen dienstplicht ingevoerd in Elzas-Lotharingen en in Sleeswijk-Holstein, terwijl

TRK.

Oostenrijk dit thans ook beproeft in Bosnië en de Herzogewine, dat nog slechts bezet, niet eens geannexeerd is.

Ik wensch echter het recht tot invoering van dienstplicht niet verder te bespreken, maar wil komen tot de bedenkingen geopperd tegen het stelsel van den Heer Van der Dussen. Men zegt dat dit aanleiding moet geven tot willekeur van de Inlandsche hoofden en dat het stelsel ook al slecht past in het thans gevolgd regeeringsstelsel en moeielijk is overeen te brengen met het beginsel, dat aan de afschaffing van de pantjensdiensten heeft ten grondslag gelegen.

Ik voor mij nu kan niet inzien, dat het ontwikkeld stelsel tot zooveel willekeur zal aanleiding geven. In de eerste plaats heeft men de contrôle van de Europeesche ambtenaren, die zeker voldoende kan wezen om te waken tegen willekeur, vooral waar hier die contrôle zich maar zal hebben uit te strekken over 500 personen, die men wil inlijven, hetgeen dan toch een vrij wat gemakkelijker taak zou zijn dan om te waken tegen willekeur, ten aanzien van een millioen menschen, tot pantjensdienst verplicht.

Daarenboven wordt die willekeur van de Inlandsche hoofden zeer overdreven. Zij is lang zoo groot niet als men het zich wel voorstelt, terwijl zij ook zeer goed is te keeren wanneer de Europeesche ambtenaren maar behoorlijk toezicht houden.

Men zegt ook, de inlander zal niet durven klagen uit vrees voor zijne hoofden. Op grond echter van mijne 24jarige ondervinding bij het gewestelijk bestuur van Indië, kan ik verklaren, dat de Inlander, wanneer hij zich in zijne rechten gekrenkt acht, zeer goed durft klagen.

Door den Heer Van der Dussen is gezegd, dat wanneer de Inlander zijn dienstdag volbracht heeft, men hem naar zijn dessa kan laten terugkeeren en hem daar een deel van de woeste gronden kan laten ontginnen. Maar terecht is hieromtrent reeds opgemerkt, dat elk Inlander daartoe het recht heeft. Dat is dus geen voorrecht hetwelk men den Inlandschen soldaat kan geven. Maar waarschijnlijk heeft de Heer Van der Dussen bedoeld, dat wanneer de Inlandsche soldaat gebruik maakt van zijn recht van ontginning, hij dan van den ontgonnen grond

geen landrente zal behoeven te betalen. Aan den man zou dus vrijstelling worden verleend van het betalen van landrente gedurende al den tijd, dat hij den grond bezit, terwijl hem tevens vrijstelling van heerendiensten zou worden gegeven, op grond dat hij kan geacht worden door de vervulling van zijn militairen dienstplicht, zich van allen dienstplicht jegens den Soeverein ten volle te hebben gekweten. Op die wijze geregeld, kan er sprake zijn van een voorrecht den man geschonken.

Nu is wel, niet heden avond maar vroeger, tóch tegen soortgelijke maatregel als nu is voorgesteld, het bezwaar geopperd, dat de zaak niet uitvoerbaar zou wezen, omdat er bij de inlanders geen burgerlijken stand bestaat. Ik meen echter, dat dit geen afdoend bezwaar kan wezen. Het is waar, bij den Inlander bestaat geen burgerlijke stand zooals bij ons, waaruit de betrokken persoon zijn burgerlijken staat kan bewijzen, en waaraan hij rochten kan ontleenen. Maar er bestaan dan toch bevolkings-registers. Bij artikel 27 van het zoogenaamd Inlandsch politie-reglement is aan de dessa-hoofden het houden van bevolkings-registers opgelegd.

Leuz. Hand

Wanneer het dessahoofd niet schrijven kan, dan wordt dit door den priester of den dorpsschrijver gedaan. In die registers moeten alle mutatiën onder de Inlandsche bevolking worden bijgehouden. Nu geschiedde dit wel niet altijd even nauwkeurig en liet het bijhouden der registers soms veel te wenschen over, omdat in vele districten de dessahoofden niet schrijven kunnen en ook dikwerf de zoogenaamde schrijvers in de schrijfkunst zeer onbedreven waren.

In den lateren tijd is er echter, bij de verkiezing der dorps-hoofden, zeer op gelet of zij schrijven kunnen, hetgeen ook voor andere zaken noodig is dan enkel voor het bijhouden der bevolkings-registers; terwijl tegenwoordig ook geen schrijvers worden aangesteld wanneer zij niet kunnen schrijven.

In 1864 werd de statistieke opname van geheel Java ingevoerd, met uitzondering van de Vorstenlanden en de Preanger-Regentschappen. Het doel daarmede was het opmeten van de dessa's en van de dessa-gronden, het tellen en de beschrijving

van de bevolking en van den veestapel en het aanhouden van de registers.

Elke residentie had een opnemingssectie onder contrôle van een inspecteur, terwijl de leiding van het kadastraal statistiek bureau was opgedragen aan een ambtenaar van het binnenlandsch bestuur. Dat bureau was belast met het bijhouden van alle veranderingen in de registers van geboorten, sterfgevallen, huwelijken, verhuizingen enz. Die registers kunnen als vrij volkomen worden beschouwd, en zouden dan ook zeer geschikt wezen voor de invoering van het door den Heer Van der Dussen genoemd designatiestelsel, terwijl zij ook kunnen leiden tot tegengang van de willekeur der dessahoofden.

Maar zegt men: er is toch altijd vrees voor misbruik. Ja tegen vrees is niet te redeneeren. Maar ik herinner dan toch dat er, bij elke verandering in het Inlandsch bestuur, steeds veel vreesachtigheid was, terwijl de ondervinding toch altijd heeft bewezen, dat de vrees ongegrond was.

Ik herinner hierbij aan de Preanger-geschiedenis. In die gewesten heerschte verregaande willekeur en verdrukking van de Inlandsche bevolking. Men wenschte tot de afschaffing van het daár heerschend stelsel van belasting en Heerendiensten (het z. g. Preanger stelsel) over te gaan, doch algemeen was men bevreesd voor de gevolgen er van. Men wees op den grooten invloed van de hoofden en geestelijkheid en op de algemeene ontevredenheid die zou ontstaan; er zou een aanzienlijke bezetting noodig wezen om den maatregel door te zetten enz.

Onder het bestuur van den Gouv.-Gen. Sloot van de Beele — en dat is een der schoonste bladzijden uit zijn bestuur — werd de zaak doorgezet; zij werd rijp geacht voor definitieve oplossing. De Heer Van Rees werd naar de Preanger gezonden, om de invoering der hervormingen voor te bereiden. Plotseling echter werd hij per telegraaf teruggeroepen; de uitvoering moest worden gestaakt, want men was in Nederland bevreesd voor de gevolgen. De Heer Van Rees wist echter aan de vreesachtigen het zwijgen op te leggen en zeide: de Preangerlanden zullen vrij zijn. Dat uitgebreid gewest van Ned. Indië kreeg

eene regeling als overal elders, waardoor de willekeur der hoofden werd gebroken en de invloed der geestelijkheid, waar hij schadelijk werkte, vernietigd. De Preanger is en blijft rustig; dagelijks neemt dat gewest in bloei toe. Ongelukkig heeft het ook zijn deel gehad in den ramp van de veepest. Maar ware dat niet het geval geweest, men zou over weinig jaren verbaasd hebben gestaan over den bloei van de Preanger en den gelukkigen toestand van zijne inwoners.

Ik heb dit slechts willen aanhalen om te doen uitkomen dat men zich niet altijd door vrees moet laten weerhouden van de invoering van een maatregel, die op zich zelf als nuttig kan worden beschouwd.

Ik herhaal hier echter, dat ik niet beoordeel of de door den Heer Van der Dussen aangegeven maatregel nuttig en noodig is voor het Indisch leger; ik laat dat over aan de militaire autoriteiten.

Doch dat meen ik dan toch wel als leek te kunnen zeggen dat, om met succes te kunnen ageeren, men beschikken moet over goed geoefende troepen. In Frankrijk heeft men gezien wat men heeft aan ongeoefende benden en onze oorlog op Atjeh kan hier ook tot leering strekken. Ik herinner slechts aan hetgeen op Madoera met de barissan is geschied, al wat een resident doen kan, is indertijd door mij gedaan om die korpsen compleet en tot bruikbare troepen te maken. Toen Generaal Kroesen dáár in 1870 kwam, vond hij de barissan, de officieren en de onderofficieren flink geoefend in de exercitiereglementen, het tirailleeren en den garnizoensdienst; en ter gelegenheid eener inspectie hoorde men hem vragen: is er een bataillon bij het leger, dat het die menschen verbetert? Op dien grond werd dan ook door Generaal Kroesen er sterk op aangedrongen, dat de barissan deel zou nemen aan den oorlog op Atjeh. Dat corps toch was goed geoefend en ik durf zeggen beter dan eenig korps schutterij in Nederland.

Welnu, het korps ging naar Atjeh. Maar wat bleek daar? Dat de troep niet bruikbaar was, omdat de Inlandsche officieren, onderofficieren en manschappen niet gewend waren aan de discipline van het leger; omdat de nieuwelings bij den troep

geplaatste Europeesche officieren en onderofficieren de manschappen — en dezen hen niet kenden, omdat er geen cohesie bestond. En zou men nu, met dat voorbeeld voor oogen, kunnen volstaan met in tijd van nood maar dadelijk menschen aan te nemen en te zeggen: de tijd van voorbereiding vóór den aanval is voldoende om die menschen te oefenen en tot bruikbare soldaten te maken. Ik geloof niet dat dit kan en vooral niet wanneer ik let op hetgeen de Heer Beeger heeft gezegd, n.l. dat wanneer men den soldaat, na een jaar bij het depôt te zijn geweest, naar de veldbataillons zendt, hij voor die bataillons een lastpost is. Als dat waar is, hoeveel nut zal men dan kunnen trekken van een geheel ongeoeffend man tegenover den vijand?

Ik heb dat punt alleen willen releveeren, ten einde hieromtrent eenige opheldering te bekomen.

Door den Heer Gobée is nog een vraag gedaan, die ik geloof te kunnen beantwoorden. Hij sprak n.l. over de quaestie van de pradjoerits. Ik meen, dat er een plan in overweging is om de pradjoerits, van wie algemeen gezegd wordt, dat zij weinig militaire waarde hebben, op te heffen en daarvan te vormen een gewapend en bereden politie-corps, dat den dienst zou verrichten, welke thans door de pradjoerits wordt waargenomen. Ik geloof echter niet, dat hieruit eenige besparing zal voortvloeien.

De heer ROBIDÉ VAN DER AA:

Wanneer ik in dezen stand van het debat het woord vraag, is dit niet, om mij direct uit te laten over de militaire quaestie, in hoever de noodig geachte reserve door werving of door het heden avond ontwikkeld systeem van den Heer Van der Dussen zou moeten worden verkregen. Maar vooral na de welsprekende voordracht van den Heer Bosscher, iemand die Indië door en door kent, wensch ik nog eens nader de principieele vraag te stellen, die uit een hooger dan uit een zuiver militair standpunt van belang is: Is het, in den toestand, waarin wij Europeanen in Nederl. Indië evenals de

Engelschen in Britsch-Indië verkeerden, waar een kleine Europeesche minderheid een talrijke inlandsche bevolking overheerscht; is het daar uit een politiek oogpunt raadzaam, verplichten persoonlijken dienst in te voeren?

Ik ben het geheel eens, dat wij, al geeft de wet daartoe thans nog niet de bevoegdheid, volkomen het recht zouden hebben, de wet in den bedoelden zin aan te vullen. Na hetgeen door den Heer Bosscher is gezegd, geloof ik ook niet, dat tegen de mogelijkheid der invoering rechtstreeks bezwaren zijn in te brengen. Maar voor mij is de hoofdvraag: zou de invoering van den persoonlijken dienstplicht in den toestand, waarin wij in Indië verkeerden, raadzaam zijn? Ik meen dat men hierbij ook moet letten op toestanden, zooals die nu reeds in Europa voorkomen. Ik wijs bijv. op Engeland, waar het leger bestaat uit vrijwilligers en huurlingen; maar zou nu Engeland, in den tegenwoordigen troebelen toestand, wel veel nut kunnen hebben van Iersche militie-regimenten? Met andere landen is dit ook in meerdere of mindere mate het geval. En wanneer men nu let op de lessen van Europa, die wijzen op het gevaar van het lichten van militie-korpsen uit overheerschte gewesten, dan blijf ik betwijfelen, of een geregelde conscriptie op Java, vooral wanneer die op aanzienlijke schaal zou moeten plaats hebben, wel ware in ons staatkundig belang. Alleen daarom zou ik de voorkeur geven aan iedere andere regeling, waardoor zonder politiek bezwaar met minder omslag in de behoefte van het leger voorzien kan worden.

De heer Six.

Ik behoef nauwelijks te zeggen, dat ik mij allermint reken onder de militaire specialiteiten, aan wie de Heer Bosscher de beoordeeling der militaire quaestie wenscht over te laten, en het zal niemand verwonderen, dat ik eerst in de laatste plaats het woord vroeg, waar ik mij omringd zie door een aantal mannen van ervaring, kundige hoofd- en subalterne officieren van het Indische leger. Nu niemand verder het woord verlangt, wensch ik in de eerste plaats hulde te brengen aan den Heer Van der Dussen, voor zijne uitnemende voor-

dracht, die mij vooral daarom voor onze vereeniging bijzondere waarde schijnt te hebben, omdat de Heer Van der Dussen op meesterlijke wijze de kunst blijkt te verstaan om in een kort bestek een zuiver afgerond geheel te leveren: juist hetgeen hier zoozeer verlangd wordt en, helaas, niet altijd verkregen. Ik wensch den geachten spreker in de tweede plaats hulde te brengen met betrekking tot het kort en zaakrijk geschiedkundig overzicht, waarmede hij zijn duidelijke voordracht heeft ingeleid. Mij zij dienaangaande alleen één kleine opmerking vergund: de heer Van der Dussen zeide, dat in 1877 de oprichting van de *depôt-bataillons* gepaard ging met een reorganisatie van de *veld-bataillons en van de garnizoens-infanterie* op Java, in dien zin dat ook deze laatste ingekrompen werd; dit is minder juist, want de formatie der garnizoens-infanterie bleef bij de oprichting der *depôt-bataillons* onaangeroerd.

Wat nu overigens het hoofddenkbeeld van den heer Van der Dussen betreft, ik moet mij bij zijne bestrijders scharen. Ik geloof, mijnheer de Voorzitter, dat de geachte spreker op zijn tocht eenige klippen heeft ontmoet, die hij niet gelukkig wist om te zeilen.

Bracht ik straks hulde aan het door hem geleverd geschiedkundig overzicht, toch betwijfel ik of de heer Van der Dussen, toen hij zijn denkbeeld ging uitwerken, zich wel in elk opzicht heeft afgevraagd: wat leert de geschiedenis? Had hij zich die vraag gesteld ten opzichte der conscriptie, hij zou wellicht ontwaard hebben, dat er een klip op zijn weg lag, die hem den doortocht belet.

De conscriptie is geboren *uit de revolutie* van '89; het moge zonderling klinken, toch is het waar, dat zij — ofschoon hare beginselen niet gemakkelijk zijn overeen te brengen met het denkbeeld van „vrijheid en gelijkheid” — *uit de revolutie te voorschijn trad*. Bovendien, — en dit is hier een hoofdmoment, — het schijnt mij twijfelachtig of die conscriptie ooit tot iets grootsch zou geleid hebben, indien de Fransche natie in 1792 niet ware geroepen geworden hare zelfstandigheid te bewaren tegenover de verbondene Mogendheden. Men begreep terecht, dat lijfsbehoud er toe dwong in de gelederen te treden.

En hoe is het nu verder gegaan? De conscriptie was de gebrekkige grondvorm van het stelsel van den verplichten persoonlijken dienst. Opmerkelijk is het, dat de consequentie van dat stelsel het eerst tot haar recht is gekomen in Duitschland, alwaar de eerste stoot aan de logische ontwikkeling van dat stelsel is gegeven in de jaren 1806—1812, nadat Frankrijk in het begin dezer eeuw de Duitschers nagenoeg geheel ten onder had gebracht. Toen begreep het Duitsche volk dat zijn eenig redmiddel gelegen was in den algemeenen verplichten persoonlijken dienst.

De klip nu, die de heer Van der Dussen naar mijne overtuiging niet *kon* omzeilen laat zich het best aldus omschrijven: het eigenaardig karakter van den dienstplicht brengt mede, dat hij alleen dáár welig kan bloeien waar de bevolking zich tegen overheersching wil vrijwaren of verzetten.

En nu vraag ik met den heer Robidé van der Aa: zou het niet gevaarlijk wezen om dat stelsel op Java in te voeren? Ik voor mij zou er niet toe durven adviseeren.

Een andere klip, door den spreker niet opgemerkt, meen ik te kunnen aanduiden door de vraag: heeft hij het bewijs geleverd, dat eene Inlandsche reserve, *gevormd door toepassing van een stelsel van dienstplicht* op den duur noodzakelijk mag heeten? Ik geloof het niet.

Ik erken volkomen de wenschelijkheid om ook in Indië een reserve te hebben, ook aan Inlandsche troepen. Maar ik meen dat daartoe gemakkelijk is te komen zonder invoering van dienstplicht. Vooral in de laatste jaren is dit duidelijk gebleken.

De heer Van der Dussen bracht wel bezwaren in tegen de middelen, die worden aangewend om een behoorlijke aansluiting te waarborgen tusschen het Inlandsche element en de Europeanen in het leger; hij drukte wel twijfel uit ten aanzien der vraag: of er wel genoegzame zorg aan de oefening der Inlanders wordt besteed — en ik laat in het midden in hoeverre in deze opzichten verbetering is aan te brengen — maar de vraag, waar het hier eigenlijk op aankomt: zijt gij wel zeker steeds een voldoende aantal *vrijwilligers* te zullen *verven*; liet hij onaangeroerd. En juist op die vraag antwoord ik

vast overtuigd: *ja*. Wanneer ik de tegenwoordige sterkte van het Indische leger vergelijk met hare sterkte op ult^o December 1872, dan blijkt mij onwederlegbaar, dat het Inlandsch element, ondanks de ontzettende verliezen sinds 1872 geleden, aanzienlijk versterkt is geworden. Ik ben geenszins bevreesd dat men niet ten allen tijde genoeg Inlandsche *vrijwilligers* zal verkrijgen. Is het niet een feit, dat de Indische Regeering, die verleden jaar in *Januari* de werving voor Javanen heeft opengesteld, haar reeds weinige maanden later, ik meen in Mei, heeft moeten *sluiten*; omdat het aantal vrijwilligers *te groot* werd?

Ik geloof dat de heer Van der Dussen, om zijn eisch van dienstplicht te kunnen volhouden, ons nog zal moeten bewijzen dat er op *geen andere wijze* een genoegzaam aantal Inlandsche soldaten is te verkrijgen.

En nu de bezwaren tegen de *toepassing* van het door hem voorgedragen stelsel. Na de verschillende sprekers gehoord te hebben, zou ik geneigd zijn ze *legio* te noemen. Het grootste bezwaar ligt mijns inziens daarin, dat het stelsel van den heer Van der Dussen, in de details beschouwd, al meer en meer het karakter van *stelsel* verliest; het berust in de toepassing niet op *regelen* maar op *willekeur*. De heer Bosscher heeft ons nu wel op grond zijner ondervinding gezegd, dat de neiging tot willekeur, die bij de Inlandsche hoofden zou bestaan, in hooge mate overdreven wordt voorgesteld. Ik wil gaarne aannemen dat hun neiging tot willekeur misschien niet grooter zal wezen dan die van den gezagvoerenden Europeaan. Maar juist in het stelsel, in het *aanwijzen* zit de willekeur, en de heer Van der Dussen, die uit 800.000 inwoners van de residentie Soerabaja 46 dienstplichtigen wil doen *aanwijzen*, vergunne mij de vraag of, naar zijne meening, de Burgemeester van *den Haag* er in zou slagen, uit de bevolking zijner gemeente (120.000 zielen) 46 dienstplichtigen *aan te wijzen*, die genoeg zonden nemen met die *aanwijzing*? Hij zij er van overtuigd, elk der 46 aangewezenen zou beweren dat er 46000 zijn, die veel eerder dan hij in de termen vallen ter indeeling bij het leger. Het voorgedragen stelsel berust in de toepassing op *willekeur*, en zou niet dan *ontevreden* soldaten leveren. De ontwerper is niet

ingenomen met den Inlandschen soldaat, ons door werving aangebracht, en meent dat deze niet uit liefde voor den krijgsmansstand dienst neemt, ik kan niet gelijk hij uit ondervinding spreken, en zal dus zijne meening niet bestrijden.... maar hij vergunne mij te betwijfelen of de tot *dienstplicht aangewezen* Javanen wèl met voorliefde voor den soldatenstand bezielde zullen zijn.

Met den heer Van der Dussen ben ik het geheel eens, dat het doel van de Indische Regeering moet zijn de ontwikkeling van den Inlander; doch ik vrees dat zij daarin te ver zou gaan als zij den Inlander al dadelijk op een hooger standpunt zou willen plaatsen dan de bevolking van het moederland inneemt. Zou het, terwijl de Nederlandsche Regeering nog steeds terugdeinst voor de invoering van den verplicht persoonlijken dienst, wel denkbaar wezen het stelsel op de Inlanders toe te passen? En hier ben ik als van zelf genaderd tot de ter loops besproken meening van sommigen dat de Indo-Europeanen tot verplicht persoonlijken dienst zouden zijn te dwingen. Zoolang die niet in het moederland is ingevoerd, kan daarvan, naar mijn gevoelen, ook voor Indië geen sprake zijn. Ik herinner slechts met een enkel woord aan de groote bezwaren, in Indië ondervonden, toen de Regeering had besloten den Europeanen een belasting in geld op te leggen. Ik laat nu geheel in het midden of de daartegen in Indië opgeworpen bedenkingen gegrond waren of niet; maar als reeds zooveel bezwaren zijn gemaakt toen het enkel een geringen *geldelijken* last gold, wat zou men dan te wachten hebben bij de invoering van dienstplicht, die de persoonlijke vrijheid aan banden legt!

En nu kom ik ten slotte tot de *grootte klip*, waarop naar mijne innige overtuiging sedert jaren *alle* organisateurs in Nederland en in Indië schipbreuk lijden! Zij stellen zich niet op het standpunt van het *algemeen* belang, van *moederland en Koloniën*; maar beoogen steeds alleen het welzijn van *Nederland of van de Koloniën*.

Is het opzet of toeval, dat de nieuw verschenen „Militaire Gids” zijn eerste artikel aanvangt met deze gedenkwaardige woorden: „Nederland is een *kleine* Europeesche en een *grootte*

„Koloniale mogendheid.” In die eenvoudige woorden, waarvan de waarheid door niemand *kan* betwist worden, ligt mijns inziens de basis van elke legerorganisatie voor ons vaderland.

Men is thans in Nederland weder bezig met de behandeling van nieuwe wetsontwerpen betreffende de legervorming; maar heeft men er daarbij tot dusver wel aan gedacht, dat Nederland is een *kleine Europeesche* en een *grootte Koloniale mogendheid*, en dat het de reden van zijn bestaan juist ontleent aan zijne hoedanigheid van Koloniale mogendheid?

Het wil er bij mij maar niet in, dat wij in Indië op den duur den rol van overheerscher zouden kunnen spelen, als we zelf niet elk oogenblik gereed zijn om onze eigen onafhankelijkheid te verdedigen. Die pretentie grenst inderdaad aan het belachelijke!

En Nederland is te klein, dat voelt een ieder, om te gelijk en in Indië en in 't moederland een staande armee te onderhouden, die voldoet aan alle eischen, door den critischen geest onzer organisateurs gesteld!

De oplossing der quaestie ligt mijns inziens daarin, dat de organisateurs in Nederland en in Indië de handen ineen slaan en zorgen dat zij elkaar steunen. Als de eene hand de andere wast zij zijn beiden schoon.

Wat is echter het treurig gevolg van den thans bestaanden toestand? Dat de Departementen van Marine, van Oorlog en van Koloniën elkaar — men vergeve mij de banale uitdrukking, ik weet er geen betere — *vliegen afvangen* om hunne formaties gestand te doen. Een enkel voorbeeld uit velen. Het Departement van Oorlog heeft in 1880 de positie van de officieren van gezondheid zoo aanmerkelijk verbeterd, dat nieuwe financiële opofferingen voor den Staat onvermijdelijk zijn, zal men bij de Marine en in de Koloniën het geneeskundig personeel voltallig krijgen. Zijn die offers gebracht, dan moet het Departement van Oorlog weer gaan bieden, om de eenvoudige reden, dat het quantum, door den Staat in het geheel gevraagd, het aanbod verre overtreft!

Reeds voor eenige jaren heeft een onzer groote bladen, — ik meen dat het de Nieuwe Rotterdammer Courant was, — op

dit stelsel en op zijn gevolgen gewezen. Maar het blijft helaas bij enkele stemmen, en het wordt mijns inziens hoog tijd, dat een *algemeene regeling* worde getroffen, in dien zin, dat de *natie* dienstplichtig geroepen wordt tot verdediging van den vaderlandschen bodem en de *beroepssoldaten* zoowel voor den dienst in Indië als voor dien in Nederland beschikbaar komen.

Elke andere oplossing, die men voor de talrijke quaestiën betreffende de regeling van het Nederlandsche en van het Indische weêrstelsel zou willen aangeven, moet mijns inziens strijden met den grondslag eener gezonde organisatie: de overtuiging dat Nederland is een *kleine* Europeesche en een *groot*e Koloniale mogendheid!

De heer VAN DER DUSSEN.

Mijnheer de Voorzitter!

De dankbetuiging van den heer Beeger, dat ik het vraagstuk van de aanvulling van het Indische leger alhier ter sprake heb gebracht, aanvaard ik onder benefice van inventaris. Maar wanneer ik nu de inventaris opmaak van de bezwaren, door dien spreker tegen mijne voorstellen aangevoerd, dan kom ik tot de slotsom dat die benefice al zeer gering is. Niet alleen toch dat die spreker de *noodzakelijkheid* van het vormen van eene reserve voor het Inlandsche element betwist, wat meer zegt, hij acht het zelfs niet *wenschelijk*. Deze stelling bevreemdt mij te meer, omdat eene goede aanvulling toch zeker van het hoogste belang voor de aanvoerders zelven is. Hoe vaak gebeurt het toch niet, dat hun gebrek aan beleid verweten wordt, wijl zij schijnbaar de eenvoudigste regels der krijgskunst verwaarloozen, omdat zij bij ondervinding weten, dat met ongeoeffende en slecht gedisciplineerde manschappen zelfs niet beproefd mag worden, hetgeen met geoeffende manschappen kan nitgevoerd worden. Hoe dikwerf hebben niet in den Atjeh-oorlog, goede maatregelen schipbreuk geleden, op het gebrek aan vuurdiscipline bij jonge soldaten. Men kan dan ook geene tactische handelingen beoordeelen, wanneer men het gehalte der troepen niet kent.

De heer Beeger grondt zijn betoog op de stelling, dat het ons nimmer aan vrijwilligers zal ontbreken, om de geleden verliezen aan te vullen. Maar daarmee is de quaestie niet opgelost. Kan men voor geld al vrijwilligers werven, men koopt er geen tijd voor om ze te oefenen en te disciplineeren.

De verdediging der Koloniën tegen eene Westersche mogendheid beschouwende, zegt spreker, dat eene reserve voor het Inlandsche element alleen dan reden van bestaan heeft, als overtuigend gebleken is, dat eene Europeesche reserve *alleen* niet voldoende is. Die redeneering is mij niet duidelijk, want, afgescheiden van de redenen, welke de verhouding van het Europeesche tot het Inlandsche element hebben doen vaststellen, zooals zij thans bestaat, hebben wij rekening te houden met het feit, dat het Indische leger bestaat uit Europeanen en Inlanders; beide deelen samenwerkende tot één doel, moeten goed zijn en goed blijven; voor beide deelen is eene aanvullingsreserve onontbeerlijk.

Ik hoop niet dat de heer Beeger de tolk van mijne Indische collega's is geweest in zijn betoog, dat het vormen van eene reserve voor het Inlandsche element niet wenschelijk zoude zijn. Trouwens de andere sprekers schijnen het in dit opzicht met mij eens te zijn, al zijn zij, bij hunne bestrijding van mijne voorstellen, in gebreke gebleven, aan te geven, hoe naar hunne meening zulk eene reserve gevormd behoorde te worden. Inderdaad staan hiertoe dan ook verschillende wegen open. In een werk van Sir Richard Temple, getiteld: „India in 1880,” wijdt de schrijver eenige beschouwingen aan het vormen van eene reserve voor het Inlandsche leger in Britsch-Indië, waaraan zich tijdens den oorlog met Afghanistan, de behoefte heeft doen gevoelen. De schrijver brengt daarin twee plannen te berde, welke hij uitvoerbaar acht. Het eerste is: Inlanders te engageeren, op voorwaarde dat zij een bepaalden tijd in het leger zullen dienen en dan met verminderde soldij naar hunne haardsteden terugkeeren, onder verplichting, ten allen tijde, als hunne diensten gevorderd worden, weder in dienst te treden. Het tweede is: het Inlandsche leger uit te breiden en dus de reserve in het leger op te nemen. De schrijver erkent dat

beide plannen hunne schaduwzijden hebben, vooreerst de moeilijkheid om een voldoende aantal Inlanders voor het leger te werven, ten andere de hooge kosten. — En het zijn juist de kosten, welke het scheppen van eene reserve voor ons Indische leger wel steeds in den weg zullen staan. Op uitbreiding van het leger valt toch zeker niet te rekenen, waar wij in de „memorie van toelichting” bij de jongste begroting kunnen lezen: „het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat van stonde aan gestreefd zal worden, naar eene vermindering der formatiecijfers.” Het is om deze reden en ook omdat het stelsel van werving geene zekerheid voor alle mogelijke behoeften van legeraanvulling aanbiedt, dat ik de wenschelijkheid betoogde van het invoeren van verplichten militairen dienst voor de Inlanders, daar ik door de hooggewaardeerde inlichtingen van den heer Bosscher tot de overtuiging was gekomen, dat de bezwaren aan het invoeren van dien maatregel verbonden, te zwaar getild werden. Ik breng ons geacht bestuurslid mijn warmen dank voor den steun, welken hij mij wel heeft willen verleen. Ik zal de politieke zijde der quaestie dan ook verder onbesproken laten na het door den heer Bosscher gesprokene, wiens bevoegdheid om in deze zaak te oordeelen, wel door niemand gewraakt zal worden.

De heer Beeger zeide voorts dat hij het niet met mij eens was, dat het beginsel van verplichten dienst zou neêrgelegd zijn in art. 113 van het Regeerings-reglement en ook de heer Bosscher was van sprekers gevoelen. Maar dit is ook niet door mij beweerd; ik heb gezegd dat het *recht* van den wetgever tot het decreteeren van zulk eene bepaling, reeds erkend is in het Regeerings-reglement, door het bepaalde in de slot-alinea van art. 113.

Spreker vraagt verder of het invoeren van verplichten dienst niet in strijd zou wezen met de tegenwoordig gehuldigde regeeringsbeginselen om den Javanen zooveel mogelijk vrij te maken, waarvan het afschaffen der pantjen-diensten ons nog onlangs het bewijs heeft geleverd.

Ik zie niet in welk verband er bestaat tusschen verplichten militairen dienst en onbezoldigde of te min bezoldigde heeren-

cultuur- en pantjendiensten. Wordt de eerste in de fundamentele wetten van de meeste staten, den ingezetenen als een eerste plicht voorgeschreven, een plicht welke ook steeds aan overheerschte volken wordt opgelegd, de tweede categorie diensten kan men wel niet anders dan onder die diensten rangschikken, welke vroeger van lijfeigenen gevorderd werden. Ik zal met den spreker alle pogingen toejuichen, welke den Javaan in waarheid vrij zullen maken, in den zin zooals wij Nederlanders dat zijn, d. w. z. onder verplichting om die diensten aan den Staat te bewijzen, welke de Staat het recht heeft van zijne burgers te vorderen. Wel verre dat de verplichte dienst een stap terugwaarts zou zijn om den Javaan vrij te maken, beweer ik, dat hij hem veeleer verheffen zal; hij zal door zijn verblijf in het leger bewustzijn van zijne rechten verkrijgen; wat anders beteekent de vrees dat hij niet ondergeschikt zoude blijven aan het dessa-bestuur?

Bij het opperen van zijne bezwaren tegen het invoeren van den verplichten dienst onder de Javanen, bij het schetsen van den toestand van den Javaan na zijne terugkeer in de dessa, gaat de heer Beeger blijkbaar van de onderstelling uit dat die druk zal rusten op de gebuwde, gezeten dessa-lieden. Ik geloof daarentegen dat het benoodigde getal aan te wijzen dienstplichtigen, ruimschoots te vinden is uit de ongehuwde jongelieden, welke nog geen aandeel hebben in de sawah-velden, noch een eigen erf bezitten.

Over den oefeningstijd sprekende, zegt de heer Beeger, dat, aangezien ik een oefeningstijd van drie jaren noodig acht en de militiens reeds na verloop van één jaar bij de veld-bataljons wil doen overgaan, die manschappen dus voor $\frac{1}{3}$ geoefend en derhalve ongeoeffend zijn, waardoor de strijdvaardigheid der veld-bataljons minder zal worden. Maar spreker weet toch ook zeer goed, dat de duur van den dienstitijd niet alleen bepaald wordt door den tijd noodig voor oefening, maar ook, en wel in de eerste plaats, door dien, welke vereischt wordt om van den man een soldaat te maken, hem aan krijgstucht te gewennen. Ik reken dat na één jaar de man voldoende geoefend zal wezen, om niet als rekrut bij de veld-bataljons plaats te nemen. En,

vraag ik spreker, is de toestand thans anders? Worden nu ook niet de veld-bataljons uit de depot-bataljons aangevuld, naar gelang van de behoefte?

Dat ik niet over herhalingsoefeningen gesproken heb, is niet omdat ik het nut van dergelijke oefeningen betwijfel, maar omdat ik vermeen, dat daaraan te veel bezwaren en voor de personen en voor de oefeningen verbonden zijn.

Ten slotte vroeg de heer Beeger, welke waarborgen men heeft, dat de reserve-manschappen bij mobilisatie ook werkelijk op zullen komen. Ja, wanneer de mobilisatie in 2×24 uren voltooid moest zijn, dan zoude ik er ook aan wanhopen. Maar de spreker gaf zelf een tijd van twee maanden aan tot voorbereiding; die tijd zal dan ruimschoots voldoende zijn, niet alleen om de reserve-manschappen te doen opkomen, maar hen nog eene cindoefening te doen ondergaan, alvorens zij tegen den vijand aangevoerd worden.

Ik ga nu over tot het beantwoorden van enkele opmerkingen van den heer Gobée. Die spreker kan zich niet vereenigen met mijne bewering, dat de hulptroepen lastposten zullen zijn voor het leger. De heer Gobée zal mij toch wel toe willen geven, dat die hulptroepen steeds aanvoering noodig hebben, dat er dus officieren en kader aan het leger onttrokken zullen worden, hetwelk het leger zeker niet ten goede zal komen. Maar de hoofdvraag, waar het hier op aan komt, is: welke waarde mag men aan die hulptroepen toekennen? Wanneer de oorlog van 1811 alleen het antwoord op die vraag moest geven, zoude het luiden: geene. Maar hiertegen is aan te voeren, zooals spreker ook aangaf, dat zij toen niet goed gebruikt zijn geworden, en wel te laat, toen er geen kern, geen staand leger meer bestond, waarbij zij zich konden aansluiten. Wanneer men van hulptroepen spreekt, kan men ze gevoegelijk in twee soorten onderscheiden, n.l. in die, welke reeds in gewone tijden op militaire wijze georganiseerd zijn, waartoe dus behooren de barisan van Madoera en de legioenen der Vorstenlanden en de zulke, welke elke voorbereiding missen, dat zijn dus de bevolkings-barisan. Wat de barisan van Madoera betreft, om de waarde van die troepen als strijdmacht te beoordeelen, wil ik

alleen wijzen op het volgende. In een brief van den Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën, opgenomen in den bundel officieele bescheiden omtrent het ontstaan van den Atjehoorlog, onlangs op last der Regeering gepubliceerd, staat te lezen: „Van de diensten der barisan van Madoera zoude de leger-commandant thans partij willen zien trekken, ten einde dat element later wellicht met meer voordeel te kunnen benuttigen, wanneer onverhoopt de zending naar Lombok, bedoeld aan het slot van dezen brief, tot verwikkelingen aldaar aanleiding mocht geven.” Mij dunkt, dat deze enkele zinsnede reeds geen hoogen dunk geeft van de waarde dezer soort hulp-troepen. En was de verwachting reeds niet hoog gestemd, hier waar het gold het beoorlogen van Inlandsche vijanden, te minder zal men van die troepen kunnen verwachten bij een eventueel optreden tegen een Europeeschen vijand. Wat de bevolkings-barisan betreft, de Indische krijgsgeschiedenis leert, dat zij ons dan goede diensten bewezen, wanneer de hoofden er belang bij hadden ons te steunen. Tot staving dezer bewering, wijs ik slechts op de ondervinding in den Padri-oorlog opgedaan. Daar stonden aan onze zijde Battasche en Maleische hulp-troepen. Deze, stamgenooten van de Padri's, kozen bij het minste échee de zijde van onze vijanden, gene, heidenen, gezworen vijanden van de Padri's, bleven ons steeds getrouw. — In den Java-oorlog hebben ontegenzeggelijk enkele Regenten ons belangrijke diensten bewezen met hunne bevolkings-barisan, maar men vergeet niet, dat zij, korten tijd te voren, door den Gouv.-Gener. Van der Capellen in rang en aanzien zeer verhoogd, ons bestuur dus zeer genegen waren. Wij willen hopen, dat diezelfde prikkel voor de hoofden ook zal bestaan, als wij onze koloniën eens te verdedigen hebben tegen een buitenlandschen vijand. Het is echter te verwachten, dat die vijand een machtigen bondgenoot zal zoeken in het geld, en om die reden verwacht ik niet veel steun voor het leger van ongeregelde hulp-troepen, daarentegen wel van kleine detachementen, welke goed gedisciplineerd en goed aangevoerd den vijand op zijne flanken en in zijn rug bestoken. Maar steeds zullen die partijgangerskorpsen eene secondaire rol vervullen en moet de hoofdkracht gezocht worden

in het leger, dat, wil het den oorlog vol kunnen houden, aanvullingstroepen noodig heeft.

Wanneer ik sprak van het afschaffen der pradjoerit's, beschouwde ik die korpsen als ondersteuningstroepen van het leger. Volgens het reglement van het korps, zijn zij bestemd voor den plaatselijken dienst in de residentie, maar onder voorwaarde dat het Gouvernement in tijd van nood ook elders op Java over hen kan beschikken, in dier voege evenwel, dat de pradjoerit's van een regentschap niet anders dan gezamenlijk bij andere korpsen zullen worden ingelijfd. In tijden van oorlog of onlusten, of zoodra de korpsen pradjoerit's worden verklaard op voet van oorlog, zullen alle feiten, uitsluitend, den militairen dienst betreffende, naar de militaire wetten worden beoordeeld en gestraft, hetzij zij ingelijfd zijn of niet. De manschappen worden in die omstandigheden met de kriegsartikelen bekend gemaakt. — Het reglement en de organisatie der korpsen geven m. i. volstrekt geene waarborgen, dat de pradjoerit's geoefende en gedisciplineerde troepen voor het leger zullen leveren, maar aangenomen dat ik de waarde dier korpsen onderschat, dan rest de vraag, of zij in tijd van oorlog in de residentiën gemist kunnen worden. M. i. zal men dan eerder meer politie in de residentiën noodig hebben dan in normale tijden en dat Java nog niet overladen is met goede politie, behoeft waarlijk geen betoog.

De heer Robidé van der Aa heeft in een historisch betoog aangetoond, dat het voor een Staat eerder gevaarlijk is, overheerschte onderdanen in zijn leger op te nemen, dan dat het hem voordeelen zou opleveren. Maar die spreker verloor uit het oog, dat wij in Indië in dit opzicht in een bijzonderen toestand verkeerden, daar wij de Inlanders voor ons leger niet kunnen missen; naarmate wij nu minder geoefende troepen hebben, zullen wij in tijden van nood meer ongeoeffende hulpstroepen moeten oproepen, van welke veel meer gevaar te duchten is.

Wat nu het invoeren van den verplichten dienst voor de Inlanders betreft, men vergeete niet, dat hij in een gedeelte van Java reeds bestaat. De barisan op Madoera toch, worden naar dit beginsel samengesteld en, zoo ik wel ben ingelicht, is ook bij

den Prins Mangkoe Negoro elk ingezetene van zijn 16^e tot zijn 19^e levensjaar, dienstplichtig. Ik geloof dan ook dat de vrees voor het invoeren van zulk een maatregel, aanvankelijk op kleine schaal toegepast tot het vormen van eene aanvullingsreserve, overdreven is.

Den heer Six bedank ik zeer voor de hulde aan mijne voordracht gebracht; ik ben er te meer gevoelig voor, omdat ook die spreker de noodzakelijkheid van het vormen van eene reserve voor het Inlandsche element erkent.

De heer Six zegt, dat ik verzuimd heb aan te toonen, dat het invoeren van den verplichten dienst een vereischte is om tot de aanvulling van het leger te komen. Ik erken dat er alle redenen bestaan om te veronderstellen, dat men door werving steeds in de aanvulling zal kunnen voorzien, maar de zekerheid ontbreekt.

Verder vraagt spreker, welke waarborgen heeft men dat het stelsel van militie betere soldaten zal opleveren dan de werving? Hierop antwoord ik, dat de ondervinding geleerd heeft, dat, naarmate de behoefte aan aanvulling grooter werd, de eischen, vooral wat physiek betrof, minder werden.

Er zijn nog enkele andere bezwaren door de verschillende sprekers tegen mijne voorstellen aangevoerd, doch ik vrees te veel van het geduld der vergadering te vergen, wanneer ik ze allen zou willen beantwoorden. Ik heb getracht naar mijn beste vermogen de hoofdbezwaren te wederleggen. In hoeverre ik daarin al of niet geslaagd ben, is ter beoordeeling van de vergadering. Ik ben den geachten sprekers grooten dank verschuldigd, dat zij mij in de gelegenheid gesteld hebben, enkele punten nader toe te lichten.

Ten slotte herhaal ik als mijne vaste overtuiging, dat het invoeren van den verplichten dienst onder de Inlanders wenschelijk is, als het *eenig zekere* middel tot eene geregelde aanvulling van het Inlandsche element van het Ned. Ind. leger.

De heer VERSTEGE:

Ik was niet voornemens mij in het debat te mengen, maar

naar aanleiding der discussie wensch ik toch een enkel woord te zeggen. De heer Beeger meende dat eene reserve voor ons leger in Indië niet noodig was. Ik ben dat volstrekt niet eens. Ik acht zulk eene reserve noodzakelijk en zeker ook voor het Inlandsch element. De Atjeh-oorlog heeft dit voldoende bewezen.

De heer Beeger meent ook, dat een paar maanden voldoende zijn om de menschen te oefenen, ik ben het daartegen met den heer Van der Dussen eens, dat dit geenszins voldoende is. Van den soldaat toch is meer te eischen dan dat hij zich in zijn militair kleed weet te bewegen; de hoofdzaak is, dat de man goed kunne schieten en aan krijgstucht gewend is.

De heer Beeger wenschte de Europeanen in Indië militieplichtig te verklaren. Ik geloof echter dat, afgescheiden van andere overwegingen, zulk een maatregel er zeker niet toe zou bijdragen onze Nederlandsche jongelieden op te wekken naar Indië te gaan, vooral niet als men let op de bezwaren, welke hier tegen de invoering von den algemeenen dienstplicht bestaan.

De heer Beeger heeft overigens waarschijnlijk niet genoeg gedacht aan den indruk, welke zijne uitdrukking kon maken: welk fatsoenlijk Javaan zou zijne vrouw in een kazerne willen brengen! Bij sommigen zou die uitdrukking het denkbeeld kunnen doen rijzen, alsof die kazernen een soort van hollen zijn. Maar ieder, die in Indië geweest is en zijn geheugen raadpleegt, is zeker met mij overtuigd, dat dit een geheel verkeerde voorstelling zou zijn, zeker ook niet door den spreker bedoeld. Men zou de vraag zoo kunnen stellen: welke fatsoenlijke Javaansche vrouw zou zich kunnen schikken in een Inlandsche kazerne.

Wat nu overigens het stelsel zelve betreft, door den heer Van der Dussen ontwikkeld, met den heer Robidé van der Aa geloof ik ook dat, voor het verkrijgen van een aantal van 500 man, zooveel omslag niet aanbevelenswaardig is. Uit een staatkundig oogpunt zou het plan ook te onberaden wezen.

Beter zou het misschien wezen te trachten eene reserve te verkrijgen, door het stichten van een militaire Kolonie. In de Preanger-regentschappen bijv. zijn uitgestrekte terreinen, die voor zulk een Kolonie uitermate geschikt zijn. Aan alle op-

passende militairen zou, na afloop van hun dienstdtijd een stuk gronds kunnen worden gegeven; onder militair opzicht zou men daar scholen kunnen hebben, en zoodoende zou men daar, in tijd van nood, een kern kunnen vinden van manschappen, vertrouwd met de behandeling der wapens, gewend aan tucht en aan het gezag gehecht, terwijl de zonen dier oudgedienden tot geschikte elementen voor het leger zouden kunnen worden opgeleid.

De heer Six zeide, dat men in tijd van nood nimmer gebrek had aan soldaten. Ik meen echter, dat men meer moet letten op de qualiteit dan op de quantiteit, en dan is het niet te ontkennen, dat de qualiteit van het Inlandsch element nog al veel te wenschen overlaat.

Het zijn slechts deze enkele punten, inzonderheid het denkbeeld tot het stichten van een militaire Kolonie, die ik hier in het midden heb willen brengen.

De VOORZITTER. Het doet mij leed, dat de avond reeds zoover gevorderd is. Het onderwerp toch is nog geenzins uitgeput en het vraagstuk is zeer zeker heden avond niet tot oplossing gebracht. Evenwel acht ik het zeer goed, dat het onderwerp hier is behandeld.

Terecht is door den heer Six gezegd, dat wij zijn een groote Koloniale mogendheid, zoodat al wat Indië en het Indisch leger betreft ons na aan het harte moet liggen.

Ik dank de sprekers die aan het debat hebben deelgenomen en ik dank bijzonder — zonder eenig esprit de camaraderie — ons hooggeschat medelid in het bestuur, den heer Bosscher, die den schat van zijn rijke ondervinding in Indië steeds in het moederland besteedt om nut te stichten en alzoo goed te doen voor moederland en Koloniën. Ik ben zeker uit naam der vergadering te spreken, wanneer ik zeg dat wij ons aanbevolen houden meermalen met de vruchten van zijn rijke ondervinding te worden gediend.

Onder herhaalde dankbetuiging aan de sprekers, sluit ik de vergadering.

De Secretaris,

A. L. W. SEYFFARDT.